

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX. No. 51—52
23 DECEMBRIE 1928

In acest număr: **Pactul Kellog și chestiunea Basarabiei** de General *Averescu*; **Să așteptăm trezirea** de *Octavian Goga*; **Moș Crăciun**, poezie de *Ecaterina Piliș*; **Moartea lui Buteanu** de *Silviu Dragomir*; **Problema orașelor** de *Gh. Tulbure*; **In prag** de *I. Agârbiceanu*; **Doună cuie de lemn** de *Elie Dăianu*; **Patria lui Ahasverus** de *Alexandru Hodoș*; **Copiii teribili** de *I. Agârbiceanu*; **Realitatea sufletească a satelor** de *P. Nemoianu*; **Desorientarea spirituală** de *George A. Petre*; **Cronica politică: După alegeri**, **Alianțele guvernului** de *Ion Balint*; **Gazeta rimată: Umbra lui Brauer** de *Vornicul Pârnu*; **Insemnări: Imprumutul și Iuliu Maniu, Candidaturi independente, Groază prefăcută, Să neutralizăm președintele, Tot victimele sunt de vină, Desnădejdea voinicșilor, etc., etc.**

C L U J

REDACTIA: STR. N. IORGA No. 2. ADMINISTRATIJA: STR. MEMORANDULUI No. 22.

64 PAGINI

UN EXEMPLAR 10 Lei

Țara Noastră

Pactul Kellog și chestiunea Basarabiei

Cu ocasiunea semnării pactului Kellog, la Paris, guvernul din Moscova a trimis prin d. Litwinov celui francez o notă foarte interesantă.

Din textul ei rezultă că Rusia actuală nu numai că este gata a participa, se înțelege în anumite condițiuni, la orice pact al cărui scop ar fi înlăturarea războiului, dar că guvernul sovietic dela începutul existenței sale a manifestat în diferite rânduri, și explicit, intențiunile și tendințele sale anti-războinice.

Aceste declarațiuni, — trecând peste reserva îndeplinirii unor anumite condițiuni, — sunt foarte prețioase, pentru toți sinerii doritori a înlătură conflagrațiunile sângeroase ; pentru România în special, ca vecină cu Rusia, ele sunt de o importanță specială.

Este cred, însă, de toată evidența că cine dorește să înlătore războiul trebuie să dorească în acelaș timp și înlăturarea cauzelor cari ar putea duce, fie în prezent fie în viitor, la un conflict armat.

Din acest punct de vedere, atitudinea guvernului din Moscova față cu România nu este în acord cu pacifismul care stă la baza notei menționate.

În adevăr, până în momentul de față guvernul sovietic stăruiește în părerea că Basarabia pe nedrept face astăzi parte din Regatul României și că actul unirei din Martie 1918, trebuie anulat pentru ca Basarabia să reintre în Uniunea Republicelor sovietice.

Acest punct de vedere este justificat cam cu următoarele argumentațiuni :

1. Basarabia este o provincie rusească.
2. Diferite tratative dintre guvernul român și cel revoluționar din Rusia, anterioare unirii, dovedesc aceasta.
3. România și-a anexat-o printr'un brigandaj cu mâna armată.
4. Tratatul ambasadorilor din 1920 prin cari recunoșc alipirea Basarabiei la România nu are nici o valoare nefiind semnat și de Rusia.

Punctul de vedere românesc este cu totul diferit și el este bazat pe argumentațiuni în complectă disonanță cu cele enumerate.

Pentru o mai ușoară înțelegere a acestor argumentațiuni, este cred necesar ca înainte de a le reproduce, să reamintesc unele fapte istorice din trecutul depărtat și apropiat al Basarabiei.

La începutul erei creștine, când a luat ființă între Tisa și Dunăre provincia romană denumită Dacia, Basarabia a făcut parte din această provincie.

Odată cu retragerea în secolul al 3-lea a legiunilor romane de pe stânga Dunării de jos, de către împăratul Aurelian, întinsa câmpia cuprinsă între munții Carpați și Dunăre (adică Valahia, Moldova și Basarabia) rămânând fără nici un mijloc de apărare, a devenit un adevărat coridor de scurgere a undelor barbare cari se revărsau despre răsărit spre înfloritorul apus al Europei meridionale. Pe la jumătatea secolului al XIII-lea când mișcarea hoardelor slăbise, Radu Negru Basarab întemeiază statul numit Valahia sau Muntenia și care mai târziu avea să devie, după unirea cu Moldova, Regatul Român. Basarabia a făcut parte din acel stat și este mai mult ca probabil, că denumirea ei este datorită numelui cuceritorului român.

În secolul al XIV, Basarabia este încorporată la Moldova, stat care a luat ființă cam în acelaș timp cu Muntenia, între Carpați și Nistru.

Domnitorii Moldovei au dat o deosebită atențiune populărei acestei părți a țării, din cauză că fiind în pragul incursiunilor barbare, în special a tătarilor, era aproape pustie.

În secolul al XV-lea, Ștefan cel Mare mai mult ca toți ceilalți Domnitori, s'a ocupat de apărarea Basarabiei cu întăriri și strămutări de locuitori din Moldova. S'au păstrat până astăzi ruinele cetăților pe Nistru zidite sau îmbunătățite pe timpul domniei sale.

După moartea lui Ștefan cel Mare Moldova s'a pus de bună voe sub protectoratul Turciei ; ea n'a făcut, întocmai ca și Muntenia, nici odată parte din Imperiul Otoman, căci nici odată nu a existat în aceste provincii administrație turcească, iar în orașele lor nu a existat niciodată garnizoane turcești. Ceva mai

mult, în niciun punct al celor două țări nu s'au stabilit niciodată locuitorii turci.

Domnitorii Moldovei s'au ocupat în deosebi de partea de nord și cea de mijloc a Basarabiei; cea de sud, care est o prelungire spre gurile Dunării a stepelor Rusiei, a fost considerată ca nefertilă. Această parte a purtat câțva timp o denumire proprie: Bugeacul. Ea a fost colonizată în secolul XVI de turci cu diferite populațiuni din Peninsula Balcanică, afară de turci.

Aceasta era situațunea până în 1806—1812, în timpul războiului dintre Rusia și Turcia. Rusia fidelă programului ei, voia să se întindă spre sudvest și în acest scop intenționa să-și anexeze Moldova pentru a merge până în malul Dunării. Pentru Turcia, evident, era o chestiune de proprie conservare apărarea Moldovei de această cutropire, foarte primejdieoasă pentru imperiul otoman. Când Rusia a fost pusă în cunoștință de intențiunile lui Napoleon de a întreprinde o campanie foarte serioasă în contra ei, s'a grăbit să negocieze pacea cu Turcia, mărginind pretențiunile sale numai la Basarabia. Turcia, nefiind sigură de un rezultat favorabil pentru ea într'un război care dura de șase ani, și ne având informațiuni la timp despre intențiunile împăratului francez, a primit să încheie pacea, și prin tratatul încheiat în București la 28 Mai 1812, Basarabia a trecut sub stăpânirea Țarilor.

Trecerea aceasta a fost o spoliațiune arbitrară a slabului principat al Moldovei, mult asemănătoare cu împărțirea Poloniei.

Rusia nu avea nici un titlu la această stăpânire, decât acela că pe timpul războiului cu Turcia a declarat Principatele Române (Valahia și Moldova) încorporate la imperiu, și odată cu ocuparea militară a instalat în ele ocărnuire rusească. Nu a existat niciodată vreo legătură istorică și nu există nici cea mai mică legătură etnică între Imperiul Moscovit și Principate.

Un act pur și simplu de cucerire, în cursul unui război neîncheiat cu o terță putere. Turcia, care a cedat Basarabia, nu avea niciun titlu a face această cesiune, afară de acela, că a ocupat unele din cetățile moldovenesti de pe Nistru, în scopul de a se garanta în contra rușilor. Ca putere protectoare a Moldovei, până la oarecare punct era îndreptățită la această măsură de siguranță; din ea nu putea decurge însă dreptul de a dispune de un teritoriu, care nu intra în compunerea Imperiului Otoman, căci nu exista niciun act diplomatic pe care să se întemeieze acest drept.

Când s'a prăbușit în 1917 Imperiul Țarist, s'a proclamat în toată Rusia principiul autodeterminării. Pe baza acestui principiu, Basaraba s'a constituit în *Republică Moldovenească* de sine stătătoare, și a făcut din vreme toate demersurile pentru a-și afirma neatârnnarea, atât față cu celelalte republici din fostul Imperiu Țarist cât și față cu statele europene, amice sau dușmane.

În această fază, tânăra republică neavând putere militară organizată și fiind expusă ororilor dezordinei ce semănau în calea lor trupele rusești cari în debandadă treceau din Moldova prin Basarabia pentru a merge în Rusia, guvernul Republicii Moldovenești a cerut guvernului român ajutor militar pentru menținerea ordinii, cerere sprijinită chiar de comandantul rus din Moldova.

Guvernul român a dat urmare acestei cereri, cu atât mai mult cu cât depozitele armatei românești se întindeau în spatele armatei prin Basarabia până la Odessa.

Odată, însă, cu intrarea trupelor române în Basarabia, s'a afișat o proclamație, prin care se aducea la cunoștiința generală, că trupele române au trecut Prutul pentru menținerea ordinii, și că îndată ce va dispărea orice primejdie, ele se vor reîntoarce în țară. Deci, nici cea mai depărtată intențiune de cucerire sau anexiune forțată.

În Martie 1918, Parlamentul (Sfatul Țării) Republicii Moldovenești, constituit în 1917 după instrucțiunile venite dela Petrograd, a proclamat din propria sa pornire și aproape în unanimitate realipirea la patria mună, dela care a fost zmulșă în 1812 în mod arbitrar. În 1920, ambasadorii Engliterii, Franței, Italiei și Japoniei consfințesc printr'un act diplomatic această hotărâre a Sfatului Țării.

În urma acestei scurte priviri istorice retrospective, nu va fi greu a se da adevărata interpretare argumentațiilor, pe cari se întemeiază punctul de vedere al României, și cari se pot rezuma astfel :

1. Basarabia a fost și este o provincie românească, ea a fost încorporată în mod arbitrar timp de un secol în Imperiul Rus, dar nu a avut și nu are cu el nicio legătură istorică sau etnografică. Românii (moldovenii) sunt în majoritate coplesitoare în Basarabia, rușii din contra în foarte mică minoritate.

2. Până în ziua unirii, Basarabia nu aparținea României, și de aceea în actele sale nu putea considera Basarabia altfel decât ca făcând parte din haosul rusesc de atunci.

3. Regatul Român nici nu a cucerit nici nu a anexat Basarabia. Republica Moldovenească, prin organele ei legale, s'a realipit nesilită, în plină libertate de a hotărî, la patria mună, pe baza principiului naționalităților. Trupele, cari au ocupat unele puncte în Basarabia au fost cerute de guvernul Republicii Moldovenești, și dacă nu s'ar fi proclamat unirea, ele ar fi fost retrase de îndată ce guvernul Republicii Moldovenești ar fi declarat că nu mai sunt necesare.

4. Tratatul ambasadorilor nu hotărăște alipirea Basarabiei la Regatul Român, ci recunoaște această alipire, hotărâtă de reprezentanța națională a Republicii Moldovenești.

În această privință este foarte interesantă ratificarea acestui tratat de către guvernul fascist.

Pe de o parte, Italia avea și are legături foarte serioase economice cu Rusia, și niciodată cu România, iar pe de altă parte guvernul fascist fiind un guvern revoluționar putea foarte bine să nu-și însușească semnătura pusă pe tratat de reprezentantul unui guvern trecut. Dacă d. Mussolini și-a însușit acea semnătură, și în urmă a ratificat-o, este pentru că studiind chestiunea serios și *à fond*, și-a dat seama de temeinicia tezei românești. Pentru șeful guvernului italian, chestiunile de ordin moral nu pot fi sugrumate de cele de ordin material.

Este drept, că Rusia n'a pus încă semnătura pe acel tratat, ceea ce, desigur, este foarte regretabil; dar, de la a nu recunoaște o stare de lucruri până la a face din ea un *casus belli*, este o foarte mare distanță.

Basarabia se găsește exact în aceleași condițiuni față de guvernul din Moscova ca diferitele republici baltice, cu deosebirea că acestea au rămas de sine stătătoare, pe când Basarabia a preferat din propria ei voință a se alipi la patria mamă, dela care a fost smulsă cu un secol în urmă în adevăr printr'un act arbitrar.

Fără a trage aici o altă concluziune, nu putem ocoli pe aceea, că deosebirea de vederi între cele două țări poartă în sine germele unui serios conflict, de oarece ele sunt diametral opuse.

Nu știm cum poate să se concilieze o atitudine intransigentă într'un litigiu foarte serios, cu afirmațiunea unei unei dorințe sincere de a înlătura războiul, căci, după cum am spus la început, cine dorește înlăturarea războiului trebuie să dorească și înlăturarea cauzelor cari pot duce la război.

România nu poate să aibe nicio aspirațiune în dauna vreunei țări, de aceea o politică agresivă și cu atât mai puțin posibilitatea unei agresiuni armate sunt excluse din partea ei. Dar aceasta nu însemnează că nu are datoria de a se apăra în cazul unei eventuale nevoi.

Litigiul privitor la Basarabia, nu numai că este în contradicțiune flagrantă cu tendința pacifistă a timpului, dar starea de încordare a raporturilor dintre cele două țări este izvor permanent de serioase inconveniente pentru amândouă. Acesta a și fost motivul pentru care România a încercat în diferite rânduri, mai cu deosebire în 1921, a pune capăt neînțelegerii prin tratative directe.

Aceasta este singura cale pentru a se ajunge la un rezultat împăciuitor, și spiritul notei rusești privitoare la pactul Kellog permite a se nădăjdui, că la o reluare a tratativelor, actualii guvernanți dela Moscova să fie mai concilianți ca predecesorii lor. Cel mai ireductibil în chestiunea Basarabiei dintre personalitățile marcante sovietice a fost doctorul Rakovski, care-și luase

sarcina de a induce în eroare cercurile conducătoare din Moscova. Lucra foarte curios, însă, că numitul domn nu este nici cel puțin rus ; s'ar putea zice că este mai mult român decât rus. De fapt, este bulgar trăit în România, și din cauza unor avarii suferite încă înainte de război în această țară, a crezut că va găsi o satisfacție personală alimentând vrajba dintre Rusia și România.

Sentimentele României față de Rusia numai dușmănoase nu pot fi. Soldatul român a luptat în două războaie cot la cot cu cel rus. Fii ai acestei două țări au căzut sub focul dușman pe aceeași linie de luptă, chiar în aceeași tranșee, atât în Bulgaria în 1877—1878, cât și în Dobrogea, Muntenia și Moldova în 1917—18, și au împărtășit suferințele durerilor din spitale între aceleași ziduri, pat lângă pat.

Asemenea legături nu pot fi șterse și nici chiar slăbite de către intransigența guvernelor, cari sunt în general trecătoare; ele își înfig rădăcinile în sufletul mulțimii de unde au ieșit luptătorii. Desigur, că pătruns de acest adevăr, deși România se găsea atunci în orbita Triplei Alianțe, cunoscutul general Dragomirov a rostit în 1898 la Kiew, cu ocazia vizitei regelui Carol I în Rusia, următoarele cuvinte : — „Fac urări ca înfrățirea armatelor noastre, pecetluită cu sânge la Plevna, să se mențină pentru totdeauna, căci ceea ce a fost consacrat cu sânge este bine consacrat, și solid consacrat“.

Să sperăm, că în urma adoptării pactului Kellog, la o nouă reluare a negocierilor directe, să se poată ajunge la o soluțiune în acord cu tendința aceluiași pact.

GENERAL AVERESCU

Să așteptăm trezirea

Avem, în sfârșit, un nou regim instalat cu toată îndeplinirea formelor. Comedia acceptată ca o rețetă de ocazie agreată în înalte locuri, a primit sgomotoasa consfințire a sufragiilor mulțimei.

Alegerile s'au terminat pe toată întinderea țării și la Camera și la Senat. În mod firesc, conducerea politică de care se inspiră de multă vreme deținătorii actualului guvern, și-a imprimat pecetea asupra recentei manifestări a masselor. În adevăr alegerile aceste diferă mult în aspectul lor de tot ce lumea a cunoscut până azi la noi în materie electorală. Libertatea care s'a strigat cu atîta ardoare sub oblăduirea jesuitică a d-lui Iuliu Maniu, s'a transformat într'o himeră vapoasă și la umbra ei și-au făcut de cap proceduri de-o sălbăcie necunoscută încă. Zămislită din demagogie, compoziția zisă național-țărănistă n'a făcut decît să-și menție și la guvern vechile cochetării cu lozincile extremiste. Astfel se explică măsura ce s'a luat de-a nu se încasa impozite, pentru a se prelungi astfel în mintea mulțimii zăpăcite de făgăduinți iluzia stîrnită prin agitațiile anilor de opoziție. Tot în acest chip trebuie interpretată și dispariția jandarmilor de pe cîmpul electoral. Paznicii ordinei au fost retrași, ca în creurul înfierbîntat de chiotul derbedeilor să se exalteze impresia că a sosit ceasul desfriului slobod și-al anarhiei nepedepsite. Rода unei asemeni pedagogii cetățenești s'a resimțit repede, întrecînd toate așteptările. De cînd există România întregită n'a trecut încă un val de sinistră nebunie peste creștetul satelor noastre ca acum, desechilibrînd vremelnice tradiționalul bun simț al țărănilor și trezînd un fior de groază în sufletul cărturarilor dela țară. O adevărată mișcare de destrămare a vieții de stat a început să mijească cu numeroase cazuri de răsvrătiri, de jafuri și omoruri, degenerînd pe-alocurea în izbucniri de caracter revoluționar.

În această atmosferă a fost chemată lumea la urne.

Sgduitorul salt spre stînga extremă, consacrat în conștiința publică de pactul cu socialiștii și sioniștii, a îndepărtat un număr considerabil de alegători dela vot, iar restul care a crezut că trebuie să-și exercite dreptul de-a-și spune cuvîntul împotriva guvernului, a fost supus unor crîncene maltratări. Cazul amicilor noștri părintele Dăianu, Prie, Bucurescu, Cristi din Basarabia sau al fostului deputat Florea și alții, constituie certificatul unei nemai pomenite brutalități. Ori-ce judecată obiectivă în fața acestei slobode descărcări a instinctelor bestiale va prefera pe viitor o ordine asigurată de elementele răspunzătoare ale unei instituții de stat recente nebunii fără nici un zăgaz. Decît anarhia bandelor de bătăuși beți, mai bine ordinea încadrată în baionetele jandarmilor. Cine să se mire, dacă într'o absență aproape unanimă a celor mai elementare măsuri de siguranță, recolta urnelor a fost formidabilă și bietul parlamentarism românesc s'a îmbogățit peste noapte cu-o strașnică cohortă de aleși ai națiunii? Spărgînd pentru o clipă coaja anonimatului viitorii locatari din Dealul Mitropoliei poartă în mod fatal stigmatul nașterii. Recrutați din ceata obscură a proprietarilor de voturi, mult încercații șampioni ai votului nostru universal clocit sub ocrotirea semnului analfabet, vor rezerva de sigur surprize interesante analelor noastre parlamentare. Tot astfel oratoria dela tribună va resimți și influința unor sintaxe barbare care dinspre Tîrgul-Cucului dau busna pentru întăia-oară spre incinta Camerei.

După zece ani, deci, în cari conducătorii fostului Consiliu dirigent au făcut sau pertractări pe toate fronturile sau pur și simplu banale exerciții vocale pela adunări de popor, după un deceniu de svîrcolire negativă, iată-i pe popularii bărbați împinși pe banca ministerială, direct răspunzători de soarta tuturor. E o dublă tragedie care se joacă acum! Cea mare și scump plătită e a țării, aruncată pradă unei experiențe de laboratoriu. Talentele de odinioară ale guvernării dela Sibiu își vor pune în practică ideile salvatoare, ajungând exact la rezultatul obținut de demult. Nenorocirea vrea însă ca această invazie de diletanți să se producă tocmai azi cînd speciale greutăți de ordin economic-financiar ar cere mai mult ca oricînd întronarea unui cult al competențelor. Prăvălirea la care vom asista în curînd va însemna o gravă catastrofă cu foarte puține șanse de reculegere. România va răscumpăra cu mari jertfe luxul ce și-a îngăduit de-a tolera pe solul ei înfrîngerea principiului de autoritate și cocofarea la cîrmă a demagogiei disolvante. Dar deodată cu tragedia țării se va consuma în mod firesc și gloria trecătoare a actualilor potențați. Legenda se va evapora și se va uita repede ca ori ce stridentă muzică de bîlcu, ne mai lăsînd în urmă decît suferințele mulțimei încărcate de decepțiuni și pomenirea fără binecuvîntare a idolilor căzuți în prăpastie.

De-accia pentru moment liniște și așteptare. Nici o protes-

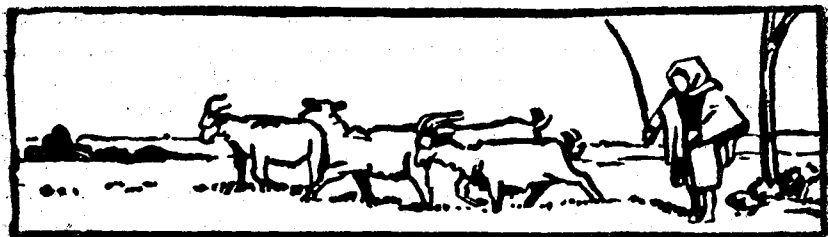
tare violentă, nici un gest de intoleranță. Mitul vinovat trebuie să cadă singur, fără alt concurs decât al propriei sale neputințe. Ar fi cea mai mare greșală politică, dacă s'ar permite o platformă de retragere prematură actualei înjghiebări de guvernanți, înainte de-a se înregistra falimentul lui iremediabil și evident pentru toată lumea. Numai astfel vom putea elimina definitiv un factor de psihoză de pe arena politică și tămăduind buna prostime de gusterul mesianismului d-lui Maniu vom reveni la jocul normal al realităților.

În trecut, deci, putem încrucișa brațele lăsînd trista farsă să se bîlbâie înainte. De-acum fie-care ceas lucrează pentru trezirea din beție...

S'o așteptăm cu desgust în suflet și cu zîmbetul pe buze...

OCTAVIAN GOGA

Moș Crăciun

Un Moș Crăciun eu păr de vată
Musteți și barbă tot la fel,
Căciula mare, țuguiață,
Să nu-i înghețe capul chel.

Se strecurase 'ntr'o vitrină
Cu coșu-i plin de jucării,
Pândind momentul ca să vină
Să 'mpartă daruri la copii.

E încărcat și mare coșul
Și-i prins cu chingi pe subțiori;
Îmbujorat la față Moșul
Privește blând la trecători.

Un băețas e'o țundră mare
(Ăr fi 'ncăput într'ânsa trei)
Mergând pe drum la întâmplare
Iși curmă pașii mărunței.

Din coș se strâmbă o paiată,
Un maimuțoi îi face semn;
Colea sunt turte cu dulceăță
Și dincolo soldați de lemn.

El n'are bani și n'are tată
Căci l-a pierdut de mulțisor,
Iar țundra mare-i căpătată.
Dar vai! cu cât năvalnic dor

Țr strânge 'n brațe maimuțoiul,
Țr așeza soldații 'n rând ;
Ii vin dorințe de tot soiul
Și turta-i place, că-i flămând.

Sărmanul! El e dintr'o mie
Copilul cel mai blând, mai bun
Și nu 'nțelege cum nu știe
De toate-acestea Moș Crăciun.

ECAATERINA PITIȘ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moartea lui Buteanu*)

Până acum ne lipsesc informațiile cu privire la cele din urmă zile ale prefectului Buteanu. Hatvani, în raportul său din 14 Maiu 1849 adresat lui Kossuth, spune următoarele: „Pe șefii Ioan Buteanu și Dobra i-am arestat, deși domnul dputat Dragoș le-a acordat amnestie în temeiul preținsei sale imputerniciri, dar pe cel din urmă l-a reclamat furia maghiarimei oprimată de acolo, iar pe Buteanu l-am transportat sub pază aici la Brad și astăzi l-am predat domnului Kovacs Agoston, comisar al guvernului“. În afară de relatarea seacă a faptelor și de justificarea postumă a asasinării prefectului Petru Dobra, comandantul unгурilor mai exprimă o îndoială cu privire la autenticitatea ordinului dat de Kossuth, care asigura un formal salv-conduct pe seama fruntașilor români, în cursul tratativelor cu Dragoș. Dar acest ordin există și, de sigur, i-a fost prezentat, încă în Abrud, becisnicului maior.

Cuvântul guvernorului ungar e categoric: „Prin aceasta se imputernicește (Dragoș), pentru cazul, că ar veni, de fapt, în contact cu susamintii (fruntași români), să asigure în numele guvernului maghiar drum liber, scutit de orice violare tuturor celor cu cari va trata și anume spre locul tratativelor și de acolo îndărăt la întoarcere, dispunând prin aceasta tuturor autorităților, comisarilor guvernului, căpeteniilor de oficii și funcționarilor singuratici, cărora domnul deputat va afla necesar a-le arăta acest ordin deschis, să-și țină de strânsă datorie a respecta și a face pe toți să respecte liberul salvus-conductus promis de mine în numele națiunei“. Ultimele cuvinte au fost adăugate de însuș Kossuth, care a ținut, ca acest ordin să fie redactat cât mai precis. Prin urmare arestarea lui Buteanu și Dobra era un act abuziv alui Hatvani, o încălcare a cuvântului solemn dat în numele națiunei maghiare, unul din faptele nesocotite, care la-

*) Fragment din lucrarea „Ioan Buteanu, prefectul Zarandului în anii 1848—49“, care va apare în curând.

să pată neagră în caracterul și în prestigiul unui popor.

De sigur, că noul comisar al guvernului va fi căutat să se îngrijească de persoana lui Buteanu, punându-l sub pază bună. Un singur om ne-ar fi putut da lămuriri mai detaliate despre lungile ceasuri de așteptare resemnată în aceste zile: tânărul Vițianu, C. Racoviță, care a scăpat cu viață și s'a întors din prinsoara la Abrud, între împrejurări necunoscute. Dar nici Racoviță nu a lăsat însemnări despre epizodele aceste atât de furtunoase și dramatice. Un vâl nepătruns acopere, astfel, resemnarea mută, cu care Buteanu va fi privit apropierea ceasului fatal. Vasile Moldovanu, spune în Memoriile sale că în noaptea când a intrat Hatvani în Abrud și Buteanu a aflat că-i prins, că leul în cușcă, „el sosi acasă la ora 11 și jumătate, însă, fără a zice un cuvânt, se trânti pe pat, se răzîmă cu spatele de părete, își așază mâinile pe palme, între genunchi și lungă vreme nu am putut scoate nici un cuvânt din gura sa“. De bunăseamă, își va fi recapitulat sub tamplele, ce-i svăcneau furtunos, vieța sa scurtă, cu o copilărie înstreinată, cu anii învăpăiați ai tinereței, în care și-a regăsit neamul său și cu zorii unei bărbății viguroase, care i-a dat rolurile cele mai importante în vijeliosul elan al națiunii române. Nu sentimente de „consternațiune“ îi vor fi năpădit sufletul, cum crede amicul său, judecându-l în memoriile de mai tâziu. Expus în toiul atâtor lupte pline de riscuri și fără a disprețui primejdia, caracterul oțelit alui Buteanu va fi izbutit să alunge, din inima sa tânără, cu curagiu, fantoma morții. Zarandul era doar, după expresia sa, un cimitir pustiu, semănat, la fiecă pas, cu mormintele eroilor, pe cari prefectul i-a văzut căzând din sirurile crișenilor și moșilor săi.

Dar și instinctul de viață al tinereței își reclama, de sigur, dreptul său. De aici preparativele și speranțele de evadare în primele zile ale captivității din Abrud, care vor fi reînviat în inima sa, mai vârtos după catastrofa armatei lui Hatvani. Cum nu a fi privit Buteanu cu fiorii nădejdei în suflet, spre culmile, care altădată adăposteau pe voinicii săi ! Se vede însă, că grosul cetelor lui Iancu s'a oprit la Abrud și urmărirea fugarului Hatvani a fost lăsată în grija unor detașamente mai mic. „Drumurile din văi le-am găsit astupate, și numai cu multă oboseală le-am putut curăți“, zice Hatvani. Apoi continuă : „Până la Buceș am venit luptându-ne mereu, căci am găsit pretutindeni dealungul șoselei răsculate satele, care vărsau, din pădure foc asupra noastră“. Moșii din Zarand făceau ultima încercare, de-a elibera pe prefectul lor, pe care-l duceau ungurii legat de un tun și încunjurat de o pânză deasă de soldați. Cu o zi înainte căpitanul Revitzky, care voi să ocupe Buceșul, fu snopit și alungat din defileu de moși. Dar acum toate silințele fură zădarnice. Erau prea puțini și prea slab înarmați, ca să poată opri în

fugă o armată disperată. În mijlocul vacarmului produs de pocnetele puștilor și de vaetele victimelor. Buteanu va fi mângăiat cu ochii pentru cea din urmă dată, cuibul său dela Buceș, apoi în goana nebună a fugarilor va fi privit cum defilează dealurile țepișe, stâncile prăpăstioase, și copacii maiestoi ai codrului, care au format cetatea lui nebiruită. Când, în fine, trupa lui Hatvani, cobora dela Mihăileni, în valea Crișului, care se lărgeste tot mai tare, nădejdea eroului nostru se risipea încetul cu încetul. Dealurile se îndepărtau și lăncerii nu mai atacau armata dușmană, care avea acum puțința de a se desfășura în linie de bătaie, apărată de cavalerie și susținută de artileria, ce a fost salvată. Ajunși la Brad, în 10 Maiu, pe înserate, Buteanu și Vițianu fură puși sub pază militară.

Există indicii, că Hatvani nu se gândea atunci să execute pe prefectul Buteanu, care invoca, fără îndoială, în favoarea sa, ordinul deschis alui Kossuth. Faptul, că l-a lăsat în grija comisarului guvernului înainte de-a pleca a doua oară la Abrud, sprijină această părere. Deci, până în 14 Maiu Buteanu a fost ținut în Brad. El va fi văzut, de sigur, preparativele nervoase de atac ale maiorului Hatvani și sosirea forțelor proaspete, care aveau să înoiască rândurile decimate ale oastei înfrânte. Va fi auzit, poate, chiar amenințările proferate cu atâta poftă de răzbunare de către comandantul ungar și în dimineața zilei de 15 Maiu va fi fost martor la plecarea cu alaiu alui Hatvani spre Abrud.

În Brad nu au rămas decât vre-o două sute de soldați unguri. În paza lor a fost dat Buteanu, care, probabil că nu a putut fi transportat mai departe, deoarece-ce noul comandant, numit de ministerul ungar, și sosit în aceeaș zi de 15 Maiu, a găsit disperată situația în linia de etapă alui Hatvani și a luat îndată măsuri pentru a-se aduce ajutoare din toate părțile. Din raportul lui aflăm, că îndată-ce a trecut oastea ungurească dincolo de Mihăileni, moșii au ocupat strămtorile, au astupat drumurile și au distrus podurile. Era imposibil, ca unități mai mici să poată pătrunde peste aceste obstacole până la Abrud. Dar iarăș, nimenea dintre tovarășii săi nu s'a gândit să atace cu o ceată de moși hotărâți Bradul pentru a elibera pe prefectul Zrandului. La dreptul vorbind, chiar să fi avut Iancu o asemenea intenție, ea nu ar fi fost realizabilă în cele cinci zile, când avea nevoie de fiecare om înarmat pentru a rezista asalturilor desnădăjduite ale armatei ungurești, strânsă tot mai puternic în teribilul clește. De pe fața crispată a ofițerilor unguri, din șoaptele tănuite ale paznicilor și din semnele de treascuri, ce se vor fi dat pe culmile dealurilor, Buteanu va fi înțeles că este inevitabilă o nouă catastrofă a armatei lui Hatvani, iar când, în spre amurgul zilei de 19 Maiu, într'o Sâmbătă, începu a se auzi

Întăiu nedeslușit, apoi tot mai tare și mai aproape pocnetul des al puștilor, el își va fi dat seama, că dușmanul din nou bătut, vine, iarăși în fugă, să-și salveze ultimele resturi ale unei oaste zdrobite. Intr'adevăr, Hatvani intră în Brad noaptea la orele 11, ca un nemernic, cu doi-trei ofițeri și câțiva soldați, care își aruncaseră armele, pentru a fugi mai ușor. În dimineața următoare, în zorile zilei, trupele ungurești din Brad, cuprinse de groază, se retraseră, în pas grăbit la Hălmagiu, de unde, firește se puteau refugia mai ușor în Ungaria. Dar acum cetele lui Iancu îl urmăreau de aproape și în număr mare. Lăsăm să vorbească, pentru a descrie situația, pe însuș lt. colonelul Inczedy, care a luat comanda dela Hatvani: „Conform raportului meu din 20 Maiu am avut intenția să țin Hălmagiul, dar în după amiaza zilei, când am sosit acolo, valahimea a început a se aduna pe dealuri, patrulele aduceau, una după alta, informații, că trupe mari de români se retrag către Lazuri, care cade în drumul dinspre Criștiori. Am trimis atunci patrule călare, cari au confirmat știrile și mi-au înfățișat mișcările lor astfel, că am fost nevoit a mă gândi, că au intenția să mă încunjure. Atunci ieșind călare, însoțit de maiorii Simon Sándor și Csanádi și convingându-mă, că mișcările lor au de scop să mă taie și de Munții Criștiorului și de șoseaua dela Abrud și cunoscând cea mai demoralizată stare a oastei mele puținele, care la cea dintăiu pușcătură ar fi fugit, deoarece ce nu-și poate cineva imagina o frică mai grozavă într'o armată, de altă parte fiindcă toți Ungurii din Hălmagiu s'au refugiat și fiindcă drumul către Criștior era ocupat de valahi, seara la orele 7 m'am retras din Hălmagiu către comitatul Arad, prin Iosaș și Zimbru“.

Trei zile întregi i-a mai fost dat lui Buteanu să vadă debandada dușmanilor săi și svârcolirile lor neputincioase, epilogul deplorabil al acestei „mărețe lupte pe viață și moarte“, cum o botezase Hatvani. Dar lașul maior, care a fugit totdeauna în fruntea cetelor de honvezi, adăugă numelui său, până ce avu puterea de-a dispune, încă o infamie. Nici cuvântul dat de Kossuth în numele națiunei maghiare, nici caracterul desonorant al faptei sale nu mai erau în stare să pună stăvilă furiei neputincioase a comandantului bătut. În dimineața zilei de 23 Maiu, după o noapte de chef, cum spune tradiția, Hatvani dete, în Iosaș, poruncă soldaților săi să-l spânzure pe Buteanu.

Cele din urmă cuvinte, pe care le-a rostit prefectul Zaran-
dului, spune Iancu, în raportul său au fost următoarele:

— „Mor liniștit, deoarece ce văd îndeajuns răzbnută moartea mea prin cele două înfrângerii ale ungurilor la Abrud“.

Un ultim zâmbet amar îi înflorea în colțul gurei și când păși, cu fruntea ridicată, sub salcâmul abia înfrunzit, privirea sa îmbrățișă încă odată contururile limpezi ale Zarandului, ca un salut suprem din pragul eternității.

Dar despre moartea lui Buteanu avem oarecari relații, ce merită să fie relevate.

Un ofițer ungar din armata lui Hatvani a descris de două ori modul în care a fost executat Buteanu. Dar amintirile, pe care și le-a îmbospătat prin anii 80 ai veacului trecut contrazic cele povestite de dânsul într'o gazetă ungurească, cu douăzeci de ani mai înainte. Rákossy spune, că însuși ofițerii unguri oșândiră mișelia camaradului lor și în dimineața zilei de 23 Maiu steteră ascunși într'o cârciumă apropiată, pentru a nu fi martori ai infamiei. Hatvani, după-ce nimeni nu se angajă a fi executorul sentinței sale, servi el însuș de călău. În al doilea articol (1881) povestește însă, că Buteanu și-a pus singur ștreangul în gât, pentru ca să nu-l atingă mână de dușman.

După o povestire, care circula între foștii tovarăși ai lui Buteanu, scena tragică s'a petrecut în chipul următor :

Hatvani dete porună lui Buteanu să se spânzure singur pe o salcie. Buteanu protestă în limba maghiară împotriva acestei violențe nelegiuite.

„Am salvus conductus dela Kossuth. Eu mor, dar nu mă tem de moarte, căci am stat zi de zi în fața ei. De altfel frații mei vor răzbuna moartea mea violentă“. (Én meghalok, de a haláltól nem félek, mert naponként szemébe néztem. Egyébbiránt vagynak testvéreim, kik erőszakos halálatomat megboszulják).

Hatvani îl întrerupse, poruncindu-i să isprăvească. Atunci Buteanu scoase din buzunar punga plină cu galbeni și o aruncă la picioarele lui Hatvani, zicând : „Luați-o tâlharilor ! Pentru asta vă luptați voi, nu pentru libertate“ (Nesztek rablok, ezért küzdtek ti, nem a szabadságért) și luând ștreangul el singur se spânzură.

Un țaran român Ioan Coste din Iosaș a fost autorizat, pe urmă, să taie funia, cu care a fost Buteanu legat, să-i sape o groapă la marginea drumului, nu departe de Criș și să astupe în pământ, fără capac de sicriu, rămășițele corpului său voinic și frumos.

În aceeaș zi și cam tot în acelaș loc Hatvani mai spânzură trei români, pe preotul din Iosaș și pe primarii din Iosaș și Iosașel. Mormintele lor fură săpate la o distanță de numai câțiva pași de alvia Crișului, care a înfiorat cu murmurul cadențat al undelor sale, douăzeci de ani, tăcerea majestoasă în preajma acestei Golgote.

* * *

Două decenii s'au strecurat dela moartea lui Buteanu, când, în gazetele românești de dincoace de Carpați, apăru un apel semnat de avocatul Dionisiu Pascuțiu, care invita lumea noastră să contribuie pentru a se ridica un monument de piatră la mor-

pământul lui Ioan Buteanu. Tânărul avocat izbuti să adune un fond inițial de 78 fl. 60 cr. care-i îngădui să-și realizeze proiectul.

„Cu sumulița aceasta în mână m'am apucat de lucru; însemintea nu-mi umbla pela marmoră, ca mai înainte, ci restrându-mă la modestele pietre ale noastre de aici, a treia zi de Paște 1869 am făcut legătura cu Carol Dondini, locuitoriu în Almas pentru cioplirea monumentului, sub condițiunea, ca în șase săptămâni să fie gata cu totu, înălțime de 1 stânjen deasupra pedestalului, lat de 1/2 stânjeni : pentru-ce sunt dator a solvi 69 fl. v. a., cioplirea și înegrirea epitafului toată litera 10 cr. (120 lițere 12 Fl.). Esproprierea pământului în un stânjen patrat 40 Fl. v. a., garnitura de lemn 20 fl. v. a.“

Astfel, în 10 Septembrie 1869, osemintele exhumate ale lui Buteanu fură așezate în cimitirul dela Gura Honțului, pentru a se odihni în pământ sfințit. Un considerabil număr de intelectuali români veniră la această serbare din tot cuprinsul Ardealului, în frunte cu foștii prefecti Popa Balint și Axente Severu. Insus Avram Iancu apăru în hainele-i zdrențoase, ca un simbol al tragediei neamului său, să asiste la prohodul amicului de odinioară. De douăzeci de ani aproape își purta Craiul Munților durerea mută, cu predilecție în ținutul Zarandului, cutrecerând văile și munții din fosta prefectură alui Buteanu. Incepându-se serbarea, doisprezece preoți de ambele confesiuni săvârșiră, în frunte cu protopopul Balint, duioasa ceremonie funebură.

Cum povestește Pascuțiu. „Fu un moment dintre cele mai pătrunzătoare când cei adunați înconjoară pe Avram Iancu, acest sacrificiu viu al națiunei române și beură cu toții la provocarea eroului nefericit, în memoria lui Buteanu“.

Peste tot o adâncă emoție puse stăpânire pe sufletul celor prezenti, când, în momentul sfințirii cu apă și a astrucării în mormânt a osemintelor lui Buteanu, răsună, de pe culmile apropiate, tunetul treascurilor, ca în ziua Invierii. Ele evocau vremile eroice și motii prefectului din Zarand, care vor fi fost de față își vor fi apăsat nervos palpitările inimei, copleșiți de duioase aduceri aminte. Când cântecele cadentate ale preoților încetară, Iancu se furișă ca o nălucă printre mulțime, făcându-se nevăzut, iar Popa Balint schiță pe scurt, cu ochii umeziți de lacrimi, vieța nefericitului său coleg. Apoi vorbi avocatul Mircea B. Stănescu arătând „virtuțile lui Ioan Buteanu, atât în nriștința patriei și a națiunei române, cât și a umanității“. Ioniță Bădescu, ziarist, ceti o poezie ocazională și în urmă preotul Nicolae Butariu din Bodești, desfășură, cu avânt, principiile pentru care s'au luptat românii din Transilvania.

„Timpul a fost favoritor de minune, soarele strălucea în întreagă pompa sa. Pe orizont nici un petec de nour. Necum

vânturile, dar nici zefirii n'au mișcat frunzele arborilor, în cât cuvântările se auzeau în depărtare mare“.

Impresionant a fost sfârșitul cuvântării lui Butariu, care, după-ce a evocat amintirea lui Ștefan, Mircea și Mihaiu și umbra răzbunătoare alui Horia, a încheiat cu următorul apel sugestiv :

„Deci fraților români, Ioan Buteanu a luptat pentru dreptate, libertate și egalitate. El a căzut. Să începem și noi de acolo, să nu încetăm, între barierele legei, a susține lupta, a reclama dreptatea, egalitatea și libertatea. Arma cuvântului e arma noastră, la care nu vom renunța niciodată și dacă această armă a noastră nu va avea rezultatul dorit, o vom lăsa fiilor noștri. Astfel blăstămul lor nu ne va urmări“.

În urmă s'a cântat „Imnul Național“ și sărbătoarea se încheiă, la ora 1 d. m. cu 80 tunete de treasuri. Crucea modestă dela căpătâiul eroului avea următoarea inscripție :

„Ici sunt osemintele fericitului Ionu Buteanu, unulu dintre martirii națiunii române ucisu perfidaminte în an. 1849 ziua 23 lunei Maiu. Pusu 1869.

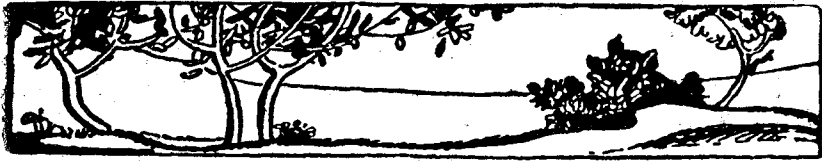
* * *

După alți 35 de ani osemintele lui Buteanu au fost din nou exhumate, sub îngrijirea „Asociațiunei“, apoi au fost aduse din cimintirul dela Gura Honțului la Tebea și așezate, alături de mormântul Iancului, sub crucea de peatră pusă de pietatea generației dela 1869. Pumnul de țărână, ce a mai rămas din osemintele eroului; odihnește astăzi, sub glia adumbrită de coroana seculară a gorunului lui Horia.

Mormintele eroilor căzuți în 1918—19, în ultimele lupte de desrobire ale neamului ce s'au dat în valea Crișului, așezate în șir, lângă biserica nouă, leagă într'o minunată armonie simbolul trecutului eroic cu gloria zilelor noastre. Iar când, în August 1924, marele rege desrobitor Ferdinand I-ul s'a închinat la mormântul celor mai viteji prefecți ai noștri, proga-dea dela Tebea a fost consacrată de loc sfânt, Panteon al întregul neam românesc.

SILVIU DRAGOMIR

membru al Academiei Române

Problema orașelor

Orașul este o ființă vie.

Este o individualitate, care trăiește. O individualitate socială și etnică, cu viața și fizionomia ei particulară; cu amintirile, suferințele și aspirațiile ei deosebite. Deaceea orașele au adesea soarta oamenilor. Se 'nnalță, fac carieră, și decad. Sunt orașe, în care pulsul vieții svâcnește intens. Trăind într'o permanentă frământare, într'o necurmată alergătură, ele au aspectul unui furnicar. Cumpără, vând, fabrică și transportă, joacă la bursă și la hipodrom, mânate mereu de o avidă poftă de câștig, sau de o nestinsă sete de mai bine.

Altele își plasează banii cu dobânzi mari și trăiesc ghiftuite de jaf. Unele torc gânduri și reverii la umbra castanilor, altele visează melancolic la razele lunii, altele se pare că dorm adânc, sub vălul diafan al gloriei lor-moarte. Sunt orașe ale amorurilor, care cântă și petrec întruna. Sunt orașe vesele și sglobii, ca o rază de primăvară; sunt altele triste și posomorâte, ca o zi de toamnă târzie.

Cele mai multe însă, străine de speculațiile filosofice sau comerciale, departe de ritmul vieții universale, vegetează în căsuța de melc a unui trai mărunț și îngust, urmărind doar vara norii de pe cer, iarna stând la taifas și clevetind pe vecini.

Sunt pașnicele cetăți burgheze, cu traiul lor monoton, cu cetățenii lor firavi și încolori, cu liniștea lor moacnită și apăsătoare, cum ar fi de o pildă — Sighișoara.

Fiecare oraș cu sufletul său.

Câtă deosebire între sufletul Bucureștilor și acel al Iașilor, cele două capitale istorice ale neamului! Câtă deosebire între Oradia noastră, care-și desface eleganța și vioiciunea târgoveată pe malurile Crișului, și între Sibiul tăcut și mizantrop, care-și macină de veacuri un trai ordonat și monoton între vechile lui ziduri mohorâte din preajma Cibinului!

Dacă cel dintâi are aspectul orașului viu și progresist, cu o puternică pulsație de viață modernă, al doilea este orașul tipic

burghez, încrustat în vechile lui moravuri și forme de viață, rămas până astăzi patul cald al tradiției și al conservatismului.

* * *

Fizionomia orașelor diferă după origina lor istorică, după spiritul legilor și al moravurilor, în care au trăit și după caracterul etnic social și politic al locuitorilor.

Iată de ce orașele din Transilvania, sau din Bucovina, au un tipar cu totul deosebit de al celor de dincolo de Carpați. Un aspect incontestabil superior din punctul de vedere al urbanismului și al edilității. D-l I. Simionescu, eminentul vizitator și portretist al orașelor țării, zice, că „*orașele din Transilvania au pierdut orșice urmă din satul, din care au provenit*“.

Da. Au dispărut de mult mahalalele cu colibe și cu maidane, pentrucă orașele transilvănene, în majoritatea lor, nici nu s'au născut din sate, ci din „cetăți“ (*burg*). Din acele ziduri groase, cu turnuri de apărare, clădite de mult, în veacul de mijloc, pentru a opri năvala dușmanilor sau a le îngreuna înaintarea către interiorul țării. Imprejurul acestor fortărețe, — din cari și astăzi se mai păstrează câte un rest — din căsuțele ostașilor, ale servitorilor și ale maieștrilor, ridicate în preajmă de castele, s'a zămislit târgul sau orașul („stadt“), împopulat mai târziu cu coloniști burghezi aduși din alte țări și îndrumat pe căile culturii și îmbogățirii prin danii și decrete regale, dăruitoare de autonomie, de privilegii și alte drepturi sau bunuri speciale.

Origina aceasta explică pecetea lor specială. Tradiția, cu amintiri de fapte, cari se pierd în negura vremii, deplina libertate și autonomie, în care au crescut diferențierea claselor sociale și conștiința originii lor străvechi, iată ceea ce a împrumutat tiparul occidental orașelor din Transilvania.

Peceta aceasta nu este însă românească. Nu este și nici nu poate fi românească fizionomia orașelor transilvănene, pentrucă ele au păstrat, în mod firesc *haina sufletului*, care le-a întemeiat și le-a stăpânit până astăzi. Ori acest suflet n'a fost al nostru. Românii n'au putut să fie nici întemeietori, nici stăpânitori de orașe. Menirea acestor cetăți a fost doar tocmai de a servi ca puncte strategice pentru înaintarea și întărirea elementului, care acaparase, în Ardeal, puterea de stat.

Românii, ținuți veacuri dearândul în iobăgie și excluși dela drepturile rezervate numai „națiunilor privilegiate“, au fost oprți la porțile cetăților. Ei n'aveau dreptul de a-și face case și de a se așeza la orașe. De multe ori au fost chiar alungați din teritoriile urbane, după cum ne dovedesc atâtea vechi hrisoave și hotărâri aduse de consiliile orașenești. Doar nu „valahii“ indezirabili erau să se bucure de privilegiile orașenilor, primite dela purtătorii coroanei Sfântului Ștefan.

Noi am rămas popor de sate. Orașele au fost și au rămas

până astăzi ale celor care au venit în urma noastră, să se aşeze pe pământul Daciei. Dacă totuşi, în ultima jumătate de veac, am reuşit să pătrundem într'un număr disparent în interiorul zădărilor, dacă am apucat să ne clădim la oraşe câte o episcopie ori câte o şcoală, este datorită forţei noastre de expansiune naturală. Şi mai ales faptului că în ultimul timp ne-am creşt o armă de liberi profesionişti români (avocaţi, doctori, ingineri etc.) cari, fatal urmau să se aşeze la oraş. Aceştia nu puteau fi oprăţi să ocupe şi ei un loc alături de colegii lor orăşeni.

Ei erau consideraţi însă ca simpli mesafiri şi trataţi doar ca toleraţi.

În situaţia aceasta umiltoare ne-a găsit ceasul izbăvirii.

În seria marilor probleme naţionale, ridicate la suprafaţă de actul întregirii neamului, aparţine de sigur şi problema cuceririi oraşelor.

Ne gândim, în mod firesc, la oraşele nouilor provincii, în special la frumoasele oraşe din Transilvania şi Banat, aceste perle preţioase pe coroana României de astăzi.

Şi când punem problema acestor mari aglomeraţii urbane înţelegem să ne ocupăm de un singur aspect al ei : care este situaţia noastră la oraşe şi ce s'a făcut, dar mai ales ce nu s'a făcut din partea statului, în aceşti zece ani de stăpânire românească, pentru organizarea vieţii urbane şi pentru întărirea elementului românesc la oraşe.

E suficient să aruncăm o privire asupra oraşelor din fosta monarhie, pentru ca să înţelegem perfect procesul istoric al întemeierii lor, în mijlocul populaţiei româneşti. Evident, ele sunt aşezări străine în teritoriul dacoroman. Risipite ca nişte insule artificiale în marea pitorească a satelor româneşti, rostul lor strategic iniţial s'a transformat, pentru ca ele să devină tot atâtea fortăreţe de expansiune economică şi culturală a elementului maghiar. În ultimul timp, statul maghiar, urmărind o energie şi precisă politică de asimilare, dă oraşelor tot concursul pentru a le preface în nucleuri de absorbire a elementului rural. Cele două pietre de moară, menite să ne macine, în special pe noi românii, erau *capitalismul evreiesc* şi *şcoala ungurească*, cari iau un avânt puternic la oraşe. Modernizarea şi maghiarizarea oraşelor din Transilvania, — la început locuite în mare parte de o burghizie germană, — este mai ales opera statului.

În această operă statul a angajat concursul elementului capitalist evreiesc căruia i-s'au deschis toate porţile şi toate drumurile, ce duceau la cucerirea oraşelor. Tendinţa era evidentă. Scopul era bine definit.

Primul obiectiv era alcătuirea unei burghezii cu indiscutabile sentimente patriotice, reazim puternic pentru un stat poli-

glot. Indirect se urmărea apoi să se împiedice formarea unei burghezii românești, care — datorită marelui număr de studenți universitari — tindea să se înghesbeze pe ruinele nobilimei maghiare, care scăpăta și dispărea treptat din fruntea orașelor.

Celălalt factor, pus în serviciul aceluiaș scop final, școala ungurească, era menită să oprească și ea procesul de cristalizare și de întărire al *păturerii intelectuale românești, chemate în mod firesc să ia conducerea destinelor politice ale poporului din care a răsărit*. Orașele aveau să fie tot atâtea reflectoare uriașe, care să împrăstie razele culturii dela Budapesta până departe în întinderile satelor, risipite pela poalele munților. Se dădea deci o luptă surdă, dar bine susținută. O adevărată campanie politică, tinzând la înlăturarea intelectualilor români din viața orașelor, acestea urmând să înghiță, ca niște molohuri flămânde, întreg surplusul energiei noastre naționale.

* * *

În astfel de condițiuni nu este de mirare dacă, cucerind ici-colea câte un pas de loc, intelectualii și burghezii români se sporeau numai cu încetul, iar procesul de desnaționalizare al lor, în special al maștrilor și industriașilor așezați pe la periferii, înregistra succese tot mai evidente.

Grăție școlii maghiare și căsătoriilor mixte, o mulțime de români din clasa muncitorilor așezați la orașe au fost maghiarizați.

În acelaș timp elementul maghiar, natural și artificial, se înmulțeau văzând cu ochii chiar în centrele cu o veche și numeroasă populație românească, ca Beiușul, Brașovul, Aradul, Lugojul etc., unde înainte cu câteva decenii nici funcționarii statului nu erau maghiari. Am citit o statistică oficială, din care reieșea, că la anul 1744 în Arad 60% din totalul locuitorilor erau români, aproape toți proprietari de case. Ungurii erau abia 8%, restul erau germani, sârbi, evrei etc. Un veac și jumătate a trebuit numai, pentru ca proporțiile să se inverseze. Aradul, Clujul, Oradea, Satu-Mare sunt cele mai veritabile oglinzi ale procesului de maghiarizare, la care au fost supuse orașele.

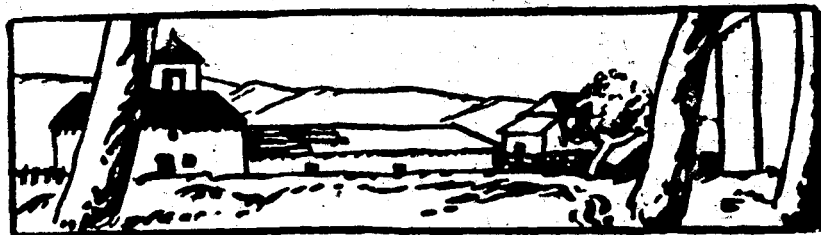
În chipul acesta se explică, în linii generale, situația în care ne-a aflat unirea neamului.

O situație evident umilitoare pentru poporul de baștină al Ardealului, care suntem noi. O soartă de „intruși“ între zidurile unor cetăți pironite ca niște ventuze în trupul satelor românești, care le împrejmuiau cu sfială și la care ele priveau totuși cu ochi de dușmănie.

Situația aceasta se datorește cum am văzut unui lung proces istoric și politic.

În rândurile viitoare vom răspunde la întrebarea: ce am făcut noi pentru problema aceasta, a cuceririi orașelor?

G. H. TULBURE

In prag

Ziua întreagă tândăli prin casă. De încercă să citească, și-
role din carte se amestecau ; voind să scrie, mâna-i tremură și
penița zgâria pe hârtie hieroglifă ; de se plimbă, îi venea ame-
țeli.

Zăcări când pe un divan, când pe-un scaun, și abea așteptă
să vină seara să se culce. Apropiă șaptezeci de ani, și peste zi nu
dormise din leagăn.

Dar în seara aceea nu-i venia somnul. Nu se plângea, și
nici n'ar fi avut cui : marele învățat trăia singuratic.

Se zvârcolea în pat și oasele bătrâne îl împungeau. Se gân-
dea, dar gândurile i se risipeau fără hodină. În privirile lui,
limpezi până acum, se zbăteau ape tulburi.

Intr'un târziu somnul îl liniști.

Nu-și putea da seama cât va fi dormit, când auzi o bătae
în geam. Nu pricepea dacă visează sau e treaz. Eră așa de bă-
trân și așa de obosit !

Trase cu urechea și la a treia bătae, întrebă :

— Cine e acolo ?

— Deschide?

— Dar cine ești și ce cauți noaptea la mine?

— Nu e noapte și nu este zi. Nu există decât legi și îm-
plinirea lor: porunca.

— Cunosce legile și știu necesitatea ce le mână. Dar cine
ești?

— Împlinirea unei porunci. Deschide-mi! Sunt moartea. Nu
mă așteptai?

— Da, te așteptam! Am simțit de mult apropierea ta.

— Cu atât mai bine! Vom sfârși mai repede. Cu cei cari
nu mă așteaptă sunt nevoită să mă lupt cumplit. Dar nime nu se
poate lăuda că m'a biruit.

— Nimic. Legile trebuie să se împlinească. Și sunt gata să te înțeleg. Dar am o rugăminte.

Afară se auzi un râs de hârcă :

— Credeam că ești deosebit de alții. Numele tău nu e al unui om de rând. Știința ta îți l-a vestit în lume. Erai numit : marele învățat. Și, iată, tu n'ai alt cuvânt să mă întâmpini decât ceilalți ! Vecinica dorință : încă o zi, încă un ceas, încă o clipă. Spune-mi ce vrei ?

Ai de isprăvit o carte nouă ?

— Nu ! Mâna-mi tremură și nu mai pot scrie. Ideile mi se încurcă.

— Vrei să-ți adaugi un lucru nou colecțiilor tale ?

— Nu. Ochii mi-au slăbit și nu mai pot deosebi nuanțele fine ale lucrurilor.

— Vrei să încerci o nouă combinație chimică ? Poate secretul vieții eterne ? Știu că oamenii erau gata să aștepte dela tine așa minune.

Bătrânul zimbi. El zise :

— Nu există nici moarte, nici viață ci numai legi vecinice, și împlinirea lor : porunca.

— Ai poate de încasat bani dela editorii tăi ?

— Nu !

— Vrei să apuci lumina zilei să-ți faci testamentul ? Știu că nu ți l-ai făcut. Dar poți să mă însoțești : n'or avea pentru ce să se bată moștenitorii.

— Ți-am spus pentru ce te rog să mai aștepti câteva ceasuri : vreau să apuc dimineța.

— Nu pricep ce poți avea cu dimineța, când tu ești la sfârșitul înserării.

— Dimineța voi fi mai tare. Simt asta. De săptămâni n'am mai putut eși pe câmp. Dimineța voi putea.

Hârca răsese din nou.

— Te pricep. Spune-mi ce vei face pe câmp ? Vei sorbi viață din natură, din rouă și din mireasma florilor, din bătaia vântului, din lumina soarelui ? Te vei înzdrăveni și-mi vei da cu piciorul ?

— Nu ! Le voi vorbi încet, le voi mângăia și le voi săruta.

— Cerul și pământul ?

— Da. Florile și ierburile câmpului.

— Te vei apuca din nou să aduni exemplare pentru colecțiile tale ?

— Nu ! Le voi vorbi încet, le voi mângăia și le voi săruta. Voi sta de vorbă cu vântul și cu raza de soare. Voi asculta cum țârăie greerii în iarba și cum cântă paserile în frunziș. Mă voi delecta în susurul izvoarelor și în aroma ametoitoare a

câmpului. Vreau să mă mai închin odată dimineții. De săptămâni n'am mai putut : am fost prea slab.

— Da. Te pricep ! Vrei să sorbi vieață din viața ei. Dar e zadarnic : ești un vas bun pentru a se sfărâma, nu vei mai putea ținea nimic în tine. Zadarnic mai vrei să trăiești.

Bătrânul oftă.

— Dar nu mă înțelegi ! Nu vreau să mă pregătesc pentru viață, ci pentru moarte.

— Pentru mine ?

— Da, pentru tine. Vreau să-ți fiu o sarcină ușoară.

— Dar spuneai că ești gata la drumul cel din urmă ; că mă simțeau aproape.

— Te simțeam și te simt. Dar te rog să mă ascuți : vreau să mor unde m'am născut !

— Cum ? Te-ai născut pe câmp ?

— Da ! In mijlocul naturii.

— Intr'o dimineață ?

— Da ! Intr'o dimineață ! Ascultă-mă, dacă mai poți zăbovi o clipă. Eram tânăr și mintea mea străpungea cerul. Trecusem prin școli, intrasem în vieață și oamenii erau niște pitici pe lângă mine. Lumea mă proslăvea. Ci eu rămâneam tăcut și trist și mă ucidea singurătatea. Mă simțeam singur și părăsit în univers și blestemam existența. Bucuros m'aș fi schimbat într'o piatră din marginea râului, sau într'un colț de stâncă din creerii munților. Nu aveam milă de oameni cum nu aveam de mine însumi. Mă disprețuiam pe mine, fi disprețuiam pe ei, — îmi băteam joc de mine și de toată lumea. Și nici o mângâiere nu aveau dintr'asta, din potrivă, mă simțeam mai înăsprit, mai singur și mai părăsit. — După un șir întreg de nopți de insomnie, într'o dimineață, în zori de zi am eșit pe câmp. Capul îmi vuia de pustiul rămas în mine după ce m'am cufundat atâtea nopți în cercetarea legilor naturii, după ce descoperisem altele noi, iar la spatele lor nu dădusem decât de un gol tot așa de mare ca și cel din mine însumi. — M'am trântit în iarba grea de rouă. Păsărelele ciripeau în crânguri. Părăiașul murmură în trestii. Gâze zmălțate se trezeau alene pe la tulpina firicelelor de iarbă. Cicoarea își deschidea pleoapele albastre către soare. Florile, cu capetele plecate de-asupra fânateilor, dormitau încă. Boare lină, aromată, adia încet. Priveam, ascultam, miroseam, când de-odată o spaimă cumplită mă cuprinsese : începusem să vorbesc cu iarba, cu florile, cu vânturile. Unul nespus de puternic se trezea în mine. Mă țineam strașnic să nu mă dărâme. Dar simții în grabă că nu aveam de ce să mă tem : acel unul, eram tot eu, eu însumi, pe care nu m'am cunoscut mai înainte.

O bucurie nemărgenită mă cuprinsese și simțeam cum mă risipesc în văzduh, în apă, în flori, în vânt, în lumină, — eram un acord din armonia universală... În mine și 'n tot ce exista nu era decât o singură lege, adică o singură voință, și împlinirea acestei legi: supunerea la poruncă. Iar de-asupra mea, de-asupra lumii, simții cu spaimă și cu dragoste mare pe Acela ce alcătuisese legea, căci ea nu este decât voința lui...

Nu mai eram singur, nu mai eram părăsit. Acum se umpluse golul din mine și dela spatele legilor naturii. Acum înțelegeam. În dimineța aceea m'am născut"...

Bătrânul tăcu.

Hârca de-afară dela geam, dârdâia din dinți. Bătea mereu mătâni până la pământ și oasele ei sunau sec.

— Mărire Lui! Mărire Lui, șoptea mereu cu spaimă și cu măreție.

— Iată pentru ce te rog să mă lași să apuc dimineța, zise marele învățat.

— Slavă Stăpânului în veci! dândăi hârca de-afară.

— Vreau să-ți fac și ție un bine. N'o să ai de lucru cu mine. Voiu muri atunci ușor. Tu ești bătrână și ruptă de poverile ce-ai purtat de veci în cărcă. Eu voiu fi ușor; ușor ca un fulg, ușor ca o rază de soare, ușor ca ciripitul ciocârliei.

Afară se auzi o trosnitură; hârca își ridică aripele negre și-i trozni scheletul:

— Cu El în suflet! Tu ești viu și nu poți muri. Tu vei muri rămânând viu, tu ești mort și nemuritor.

Un vâjâit ca de niște uriașe aripi de așchii se auzi afară. Un vânt turbat se porni în noapte: Moartea zburase.

Dimineța marele învățat fu găsit țeapăn și rece în patul lui. Singura slugă ce avuse se înspăimântă văzându-l: murise fără lumânare. Deși spaima îi trecu în grabă: fața pământului din pat întregă părea luminată de soare. Nici când nu l-a văzut așa senin. — Și seninul acela îi trecu în suflet, îi făcu atât de bine, încât uită că era mort în casă, și începu să cânte încet un cântec luminos de primăvară. În grădină, în tufișul bogat o mierlă fluera haiducește, a sete și a dor de vieță...

I. AGĂRBICEANU

Două cuie de lemn

În zilele acelea, când în București forfotea strada, cerându-și venirea guvernului nou, și când nu te mai știai orienta între informațiile contrazicătoare, ce se încrucisau din moment în moment, eu am socotit una și bună și am dispărut din toiuł Capitalei. M'am dus și nu m'am oprit, de cât la malul mării, la Constanța.

Marea, ca o mamă, îți alină sufletul de griji și-ți 'nalță cugetul. Toate sbuciumările netrebnice ale zilei dispar în fața valurilor ritmice și neconținute ale apelor. Toate fleacurile trecătoare, cari turbură gândirea în avântul ei, se pierd ca fumul în văzduhul senin al dimineții.

Era o vie dorință a mea să mă duc la Constanța spre a vedea, fie și cu întârziere, serbările Dobrogei la aniversarea de 50 ani a alipirei sale la România, serbări a căror pregătire o urmăream și o însoțiam cu sufletul. Pentru că aceasta sărbătorire a Țării era și o sărbătorire specială a sufletului meu. Era aniversarea a nu știu câtea de când am descălecat din Ardeal în Țară și am văzut, în fine, doritul pământ al României.

Eram un june visător atunci. Și visul cel mai frumos al sufletului meu, ca al atâtor tineri ardeleni, era să văd și eu odată Țara fraților liberi, de cari atâta ne doriaș. În sfârșit a dat Dumnezeu să mi-se îplinească acest vis. Era congresul studentesc de la Constanța, în toamna anului 1894 și fuseseș delegat să merg și eu ca reprezentant al studenților de la Budapeșta. Ca președintele societății Petru Maior mi-se cădea, pe îndoit titlu de drept, această misiune. Plecarea era să fie de la Budapeșta, prin Orșova. În drum, am mai făcut o descindere la Seghedin, unde martirii neamului, osândiți pentru Memorand, umpleau temnițele statului, pentru a-și ispăși păcatul de a-și fi iubit, cu ori ce pret neamul.

Mergeam să luăm îndrumarea lor, a doctorului Rațiu și a pă-

rintelui Lucaciu ; să primim binecuvântarea lor și solia, pe care o aveau de trimis tinerimei ce se va întruni la congres. Ne-au spus ce ne-au spus, și, cu inimile înduioșate, căutam să scăpăm din preajma zidurilor blestemate. Era seara când aveam să plecăm cu trenul. Calea spre gară ne ducea pe lângă un parc, și, la năstiu ce imbold, ne-am umplut brațele cu cetini desfăcute dintr'un brad semeț, care se ridica, mândru protest al muntelui, în șesul Seghedinului.

Ne-am trezit dimineața la Verciorova, apoi la Orșova am călcat pe pământul părintesc al României. Eram cu un tânăr și simpatic coleg, chipurile „frate-mieu“, care azi este medicul șef al băilor Herculane, dr. Crăciunescu. Biletele noastre erau ca și când am fi români, cari ne reîntorcem „acasă“, venind de la Budapesta. Deci, trecerea frontierei s'a făcut ușor în ce privește hârtiile. Nu tot așa însă cu sufletele... Eram surprinși, uimiți, de câte toate, și nu prea încântați de nimic. Casele ni-se păreau mai șubrede, gările umile, jandarmii fără prestanță, funcționarii fără autoritate, și toate, toate, cam așa... Numai una ne încânta și ne umplea de mândrie: erau românești. Pretutindeni se scria românește, și toți vorbeau românește, dulce-dulce românește. De bucurie ne îmbrățișam, eu cu „frate mieu“, fericiți că am ajuns „acasă“.

Așa am trecut de-alungul, sau de-alatul, Țării Românești. Eram tot ochi și tot urechi. Și ni-se umplea sufletul de aceleas i-coane noi ale ființei românești.

Drumul, destul de lung și de monoton ca aspect geografic, ni-s'a oprit întâiu la Brăila, care ne-a impus cu străzile largi, cu olădirile mari și cu Dunărea. Dunărea românească ! Am găsit aci prieteni, vechi și noi, tot ardeleni. Doi profesori : Augustin Paul, fost coleg la Universitate în Budapesta și Graz, și tovarășul lui de carieră și cameră, Leonte Moldovan, ne-au primit și ne-au găzduit frățește. Aci am intrat în ceafa congresiștilor. Am început a face cunoștințe și a ne introduce între studenți. Delegații ardeleni erau o noutate și-o senzație. Chestiunea națională se confunda atunci cu chestiunea ardelenilor. Grație acestui curent eram obiectul tuturor atențiunilor. Eram însă și alte curente, și asta ne-a surprins cu mâhnire. Erau socialiști ! Studenți români socialiști... Studenți români internaționaliști, filosemiți și indiferenți în chestia națională, iată ce ne umplea de amărăciune.

Dar era numai un picur amar în paharul dulce al vieții libere românești, ce o gustam în toate.

Dela Brăila am pornit cu un vapor, care ne-a dus până la Fetesti. Și înfârșit, iată-ne la Constanța. Iată statuia lui Ovidiu. Iată Hotelul Carol unde încuarcăm, dar iată și marea, marea, marea !...

Ca și acum, dacă nu mai mult, am fost răpit de uimire în fața mării. Imensitatea ei mă înlănțuiește, continua învălurare mă

farmecă, și mă pironeste în admirație. Văzusem la Abbazia marea. Dar acolo era lină și mărginită. Aici, marea noastră mi-se părea mai adâncă, mai largă, mai mare. Cât ce puteam să me desfac dintre colegi și prietini, alergam la malul mării. Mă coboram până la cele mai din jos trepte ale malului. Imi venia să netezesc, să împlânzesc neașezată ființă, care se zbătea fără de încetare... Aci, la mal, în zbuciumul valurilor am făcut cunoștința lui Victor Vlad De la Marina, dulcele poet bănățean, care era căpitan pe vasul „Traian”. Cu el, specialist al mării, am îndrăznit să trec din colț în colț de stâncă înaintând adânc în cuprinsul mării, și acolo ne-am fotografiat, în mijloc de ape verzi. Păstrează ca o scumpă amintire această operă a autorului. „Celui mai tare om în lumie“...

Azi, când în acelaș loc privesc aceeaș mare neodihnită, foarte aceste icoane din trecut îmi fug pe dinainte ca un film propriu al vieții; mă pierd în zarea depărtată a Răsăritului și-mi pare, că și în spațiu de timp e aceeaș distanță, ca și pe largul mării. Dar ce noroc pentru noi, că să fi văzut înaintea cu 30—35 ani acel punct frumos al țării noastre, prin care ea comunică cu mările și țările îndepărtate, și acum, ca adevărat român, și de fapt și de drept, să pot sta în portalul străinătății cu acelaș suflet încântat, într'un cadru de mare sărbătoare.

Totuși multe schimbări s'au făcut în acest răstimp la malul mării noastre. Digul cel nou, cu portul cel larg, a provocat o aranjare potrivită a malului întreg. În locul stâncei pe care căniște Robinsoni de ocazie ne-am refugiat cu Dela Marina, acum se ridică palatul Casino-ului, centrul Expoziției cincuantenare. Mergem să o vedem. Ne cheamă și ne îndeamnă vitrina Dobrogei.

Intrăm în secția pădurilor și rămânem uimiți de variația materialului lemnos, ce crește pe pământul acestui vechiu colț al Țării Românești, pe care noi nu o cunoaștem, și ni-o închipuim ca o țară de dealuri seci și pustii. Trecem apoi în partea etnografică. Cu dibăcie ni-se prezintă în camere special aranjate popoarele deosebită limbă ale Dobrogei. Toate camerele acestea sunt caracteristice. Bulgarii se văd popor primitiv ca civilizație, încolo economicos și harnic. În roșul, care domină, strigător, coloratura țesăturilor, se evidențiază pecetea turanismului mongolic, asiatic. Turcii se prezintă mătăsoși, rafinați, mai mult a domnie leneșă de chiaburi, decât a țărani. Șvabii sunt aproape ca și sașii noștri, simpli, ordonați, igienic și economic înzestrați. Ceasul nu lipsește din cameră. E singura cameră în care e ceas, acest măsurător al timpului, care strigă fiecăruia, cuvântul apostolului: „folosiți timpul, că zilele sunt grele”; sau deviza englezului: „timpul e bani!”. Interesantă e camera mocănească. Mocanii sunt cei mai tipici coloni ardeleni ai Dobrogei, care s'au coborât din „Mărginime” cu oile lor aici, și au rămas lipiți pământului făcându-și târlă stătătoare. Acum mocanii sunt un fel de clasă medie, un fel

de burghezie, a satelor și orașelor. Casa mocănească e aranjată bine, înzestrată cu de toate, cu un anumit confort. Ciobănașul, care e paznicul averii mișcătoare, frate al turmelor de oi, nici nu îndrăznește cu opincile lui să intre în casa cea frumoasă; el stă, cu cojocul în spate la ușă, așteptând poruncile stăpânului.

Față cu acești noi coloni, cari au românizat, sau mai bine au re-romanizat Dobrogea în cei cincizeci de ani și au dat un colorit economic național capitalei sale, sunt interesați vechii români băștinași, numiți „dicieni“. Dicienii se deosebesc și ei binisor de mocani, ca și de ceilalți români. În portul și coloritul casei lor, ei păstrează evidente urme comune cu macedo-românii, cari au început din nou să emigreze și să se așeze în Dobrogea. Procesul, desigur, nu e de astăzi. Motivele, cari îi silesc acum, sub stăpâniri creștine, să-și părăsească vetrele, au mai fost, poate mult mai puternice în trecut, când musulmanii stăpâneau cu ură fanatică asupra ghiaurilor de „maurovlachi“.

Am eșit edificat din expoziția etnografică, care ne arată o populație atât de variată, și care printr'o conviețuire pașnică de 50 ani a ajuns să se armonizeze și tinde spre unificarea, făcută să mulțamească și sufletul mult amărâtului roman, Ovidiu, care a sfîșit înainte, pentru neamul nostru, aceste maluri getice prin exilul său eternizat în opera tristețelor sale.

Industria-mare și mică a Dobrogei este destul de multămitoare. Surprinzătoare mi-a fost arta, în deosebi pictura, creată pe pământul și de fiii pământului dobrogean. Mari tablouri marine; mari peisajuri locale cu caracteristice note etnologice. M'a cucerit îndeosebi pictorul Stoica, cu câteva scene reconstruite, prin fantazie, din viața sarmaților și getilor, cu caii lor surepi, cari aleargă sburând pe stepele întinse.

Am trecut în altă parte a expoziției, care ne prezintă subso-lul Dobrogei. Granitul și marmura și tot felul de pietre, cari se exploatează și lucrează în chip laudabil. Mai prețioase, însă, de cât pietrele cari se lucrează sunt pietrele lucrate din vechime, cari se găsesc și se scot din pământul Dobrogei. Nici n'aș fi cre-zut, ca la o expoziție regională să se poată aduna atâtea comori de monumente de sculptură și epigrafie, câte am văzut aci. In-scripții latine, mari, largi și citete, cu numele Romei, și inscrip-ții grecești și barbare, cari ar trebui studiate și prezentate de un suflet priceput și expert cum a fost Vasile Păryan.

Instructivă este secția școlară, care ne artă intuitiv starea școalelor de stat din Dobrogea și lucrările lor din ultimul an. Este ceva surprinzător pentru noi toți, cari așa de puțin cu-noaștem Tara peste tot, și Dobrogea în particular.

Alături de icoana școalei este și o icoană a bisericii. E sec-ția cultelor. Ca și etnicul, Dobrogea are o variație mare a cultu-lui religios. Intr'o sală mare vedem, în aranjamentul bisericii fiecărui cult, caracterul aceluia. Vedem geamia turcească, albă,

mistică, cu turnul nalt din care răsună cuvântul profetului, Sinagoga, cu coloritul ei simplu, alb și albastru, și cu învălțurile Thorei. Dar vedem și biserica creștină. Biserica catolică e reprezentată printr'o capelă cu un altar, modest, dar de bun gust și curat. Cu simplitatea ei venerabilă pare că simbolizează rolul redus la care a ajuns acum, în acest colț al pământului, pe care oare-când, în veacurile prime ale creștinismului, era așa de puternică, reprezentând aci, la gurile Dunării, latinitatea creștină cu glorie în pragul răsăritului barbar sau grecesc.

Cu atât mai impunătoare se prezintă biserica ortodoxă română. Un iconostas vechiu strălucitor de aur și de icoane îmbrăcate în argint masiv ocupă un întreg părete al salei cultelor. Alături, ca două strane, mai sunt două scrine pline de obiecte și odăjdii. Cărți liturgice și religioase, unele foarte interesante, cari ne ispitesc a-le citi de ar fi accesibile. Apoi vase sacre, odăjdii grele, în felurite forme. Era să trecem și pe lângă acest tezaur sacru, când ochii ni-se opresc asupra unei plăci de aramă galbenă, de care sunt aninate două... nu știu ce... O inscripție ne lămurește: „Două cuie de lemn din casa părinților I. P. Sfințitului Patriarh Regent Miron Cristea.“

Am rămas frapat de această descoperire atât de plină de înțeles. Două cuie de lemn! Sunt cuie simple ca de un decimetru de lungi, și ca degetul cel mic de groase. Nu-s de stejar, ci de o specialitate aparte de lemn, de paltin, ori de cires, ori de corn. Vremea le-a dat o culoare bronzată, gălbuie, iar unele părți sunt negre de fum.

Ce delicată atențiune din partea P. Sfințitului Episcop Geronție al Constanței, că și-a procurat acest simbolic prinos al Ardealului către Dobrogea. Se știe, doar, că Inalt Preasfințitul Patriarh Regent a fost de față la serbarea aniversară și a deschis-o cu un discurs plin de duiioase amintiri. Spunea Inaltul Ierarh cum nașul său de botez era un mocan de pe la Seliștea Sibiului, care umbla cu turmele sale de oi și pe la Toplița Mureșului, legând frățietate cu părinții săi de fericită pomenire. Acest moș Herța a ajuns, ca atâți alți oieri ardeleni, și în Dobrogea cu oile și și-a întemeiat bunăstare pe pământul străvechiu al lui Mircea cel bătrân. În căsuța de lemn a părinților săi a fost găzduit moș Herța și în vara anului 1868, pe la Sf. Ilie, când s'a născut viitorul Patriarhal României, pentru ca să aibă cinstea de a-i fi naș la botez. Au murit de atunci și părinții trupești și cei sufletești ai nou născutului Ilie Cristea. El însuși a plinit 60 de ani, când avu fericirea să inaugureze cu cuvântul său sărbătoarea de încreștinare prin civilizație a Dobrogei, căzută din nou în barbarie și păgânătate și rescumpărată prin botezul de sânge al neamului nostru în 1877—78. În acest cuvânt de jubileu al Inaltului Demnitar al Țării a ținut să încadreze și pomenirea ciobanului Moș Herța... Merita astfel, ca și

o părticică din casa fericită care a dat Țării pe Patriarhul ei, să fie înșiruită printre odăjdile scumpe ale Bisericii.

Am văzut multe monumente, vechi și străvechi, în această expoziție, monumente religioase păgâne și creștine, altare dedicate cultului sfânt al soarelui, cruci pe morminte vechi creștinești, spade însemnate la mănunchiu cu semnul crucii, bani de la Constantin cel Mare, monogramele lui Hristos în cele mai vechi forme... Multe și prețioase relicvii am văzut, dar nici una nu m'a mișcat, prin simbolismul său, ca cele două cuie de lemn.

Ele îmi deșteptau și alte amintiri din tinerețe, cari mă reținore iarăși la congresul studentesc. La acel congres era de față și studentul coleg Ilie Cristea de la Universitatea din Budapesta. Și alături ne-am găsit, cei doi Ilie din Ardeal, în fața statuiei lui Ovidiu, pe care noi țineam să o încununăm. Ramurile de brad, ce le luasem din parcul Seghedinului, le îmbinasem cu ramuri de oliv într'o cunună mare și frumoasă pe care am depus'o prinos de închinăciune la picioarele lui Ovidiu, exilatul Romei după care atâta suspina pe malurile pontice. Gestul nostru încadrat într'o serbare a congresului, a fost însoțit și cu discursuri. Eu și colegul Ilie Cristea am vorbit în numele Ardealului, mlădiind în toate variațiunile posibile graiul bradului de la Tisa și graiul olivului dela malul Mării Negre. Acest graiu mai elocvent decât oratoria noastră se tălcuia pe înțelesul tuturor în sensul unirei viitoare a tuturor românilor dela Nistru până la Tisa. Și o ziceam, și o simțiam, și o credeam, dar ca o visare poetică, ca prorocie ideală, pe care nu o puteam bănui așa de apropiată.

După 35 ani unul din cei doi oratori de la statuia lui Ovidiu a inaugurat în numele regelui României tuturor românilor serbarea triumfului de 50 ani a României în Dobrogea. Bradul de la Seghedin s'a prins în pământul Constanței, și olivul păcii a înverzit pe Mureș, pe Someș și în tot Ardealul.

Ce vreți mai mult?!

ELIE DĂIANU

Patria lui Ahasverus

„Pentru cei vii, evreul e un cadavru; pentru băștinași un vagabond; pentru bogătași un cerșetor; pentru săraci un exploatare; pentru patrioți un om fără țară; pentru toate clasele societății un concurent nesuferit. Patria lui e străinătatea; uniunea lui e împrăștierea; solidaritatea lui e ostilitatea c ăoriatți; puterea lui e umilinta; tactica lui e fuga; originalitatea lui e adaptarea; viitorul lui e ziua de mâine“.

(Leon Pinsker)

Târgul electoral încheiat între guvernul actual și gruparea sionistă din România, — o combinație de ocazie, a cărei utilitate pentru cauza națională românească zadarnic am căutat-o, — a redeschis, printr'un proces de actualizare, problema orientării politice a minorității evrești, scoțând le iyeală, încă odată, măruntaiele ei cele mai gingașe.

Care poate să fie soarta poporului lui Israel în mijlocul națiunii autohtone unde el și-a găsit adăpost? Va trebui, oare, să-și părăsească încetul cu încetul toate prescripțiile sale rituale, să renunțe la tradițiile sale religioase, să se abată din ritmul deosebit al vieții sale izolate, retezându-și perciunii, ieșind din „ghetto“, lăsând în părăsire Talmudul, și îndreptându-se spre o asimilare cât mai desăvârșită cu societatea înconjurătoare? Sau va face mai bine să-și păstreze, neatinsă, moștenirea spirituală a trecutului, cu toate formele ei exterioare absurde, cu toate superstițiile ciudate și cu toate deprinderile meticuloase cari au fost transmise intacte, din generație în generație, în ciuda atâtor rătăcirii dealungul veacurilor pela toate răspântiile lumii?

Intrebarea, complicată ca o socoteală de zaraf și subtilă ca o controversă între doi rabini, e tot atât de veche cași plimbările lui Ahasverus dincolo de hotarele biblicului pământ al făgăduinței.

Cel dintâi evreu, care a încercat să evadeze din armura rigidă a poruncilor Sinagogeii a fost, la începutul veacului al 13-lea, înțeleptul Maimonid din Cordova, autorul vestitei *Călduze a ră-tăciților*, prin care religia lui Moise a încercat să se împace cu filosofia lui Aristotel, socotită pe vremea aceea ca cea mai înaltă culme a gândirii omenesti. In scurta lor *Istorie a Evreilor*, frații Jerome și Jean Tharaud au urmărit cu multă luare aminte, și cu o deosebită înțelegere psihologică a rasei, lunga războire dintre cele două tabere, luminând momentele ei culminante, dela tragica renegare a lui Uriel Acosta și până la încercarea revoluționară a lui Moise Mendelsohn de a traduce Thora într'o limbă europeană. Neînțelegerea nu s'a încheiat nici astăzi. Poporul lui Israel nu știe încă, în ce fel să-și rezolve seculara lui nedumerire... Să întoarcă spatele Sinagogeii, ca Baruh Spinoza, șlefuitorul de lentile optice din Amsterdam, sau să copieze, cu talissul în cap, versetele sacre ale Legii, spălându-se cu vietate pe mâini de câteori scrie numele lui Iehovah ?

Indoiiala s'a mai complicat, nu demult, cu o inovație zămisliță la masa verde a Conferinței de pace. Se împlinesc zecē ani în curând, dela cunoscuta declarație a lordului Balfour, prin care se rezervă evreilor un azil național în Palestina, sub protectoratul imperiului britanic. (In limba engleză, făcută parcă dinadins pentru a tălmăci cu decentă anumite știrbiri ale suveranității politice, există o expresie de o nespūsă delicatete : *home național*, pentru caracterizarea situației evreilor în țara cea nouă a Sionului).

Sionismul, născut în ultima jumătate a veacului trecut a îmbrăcat până acum felurite aspecte și și-a propus țeluri diferite. După revoluția din 1848, foarte generoasă, liber-cugetătoare pe cât se poate și puțin cam francmasonă, se inaugurasē un regim de largă îngăduință față de evreii din toate țările Europei, acordându-li-se drepturi politice și civile aproape pretutindeni. Până și în Rusia, sub cârmuirea inspirată de vederi înaintate a împăratului Alexandru al II-lea, pornirea antisemită se domolise, îngăduind negustorului și cârciumarului evreu să se așeze în anumite orașe. Unul câte unul, fiii lui Israel ieșeau din ghetto, își retezau perciunii și uitau de cele cinci cărți ale lui Moise. Invățăceii Thorei apucau calea întreprinderilor comerciale, unde deprinderea interpretărilor talmudice îmbrăca repede aspectul speculațiilor financiare. Tânărul teolog cu caftan se preschimba cât ai clipi din ochi într'un excelent contabil cu înfățișare occidentală. In aceeaș vreme, evreul adaptat culturai eu-

ropene, scutit de memorizarea papagalicească a textelor ebraice, din care nu pricepea o iotă, își cucerea un loc de frunte în lumea intelectuală. Poetul mergea în acelaș pas cu bancherul. Spiritul evreiesc se înviesmânta în straie europenești. Nici scepticul Henric Heine, nici baronul Rotschild nu se mai întrebau, dacă pot să mănânce un ou ouat într'o zi de Sâmbătă, sau dacă marele rabin poate să poarte cămașa peste pantaloni.

Ca o reacțiune împotriva acestei apropieri de civilizația europeană s'a născut doctrina naționalismului evreiesc. Intâiul scriitor evreu, care a pus temelia ideii sioniste a fost un adept al concepțiilor lui Karl Marx. Il chema Moise Hess, era fiul unor negustori din Bonn, și a scris o carte: *Roma și Ierusalimul*, în paginile căreia a desfășurat în mijlocul indiferenței generale, cu pasiune fanatică, planurile reconstituirii Sionului. Iată cum împăca el principiile internaționaliste ale socialismului, pe care l'a practicat până la sfârșitul vieții, cu refacerea unității naționale a neamului său, pe care o dorea mai presus de orice. Moise Hess gândea astfel: „In interesul superior al umanității e de dorit, ca fiecare popor, cași fiecare individ, să desvolte până la limita extremă însușirile sale firești. Pentru a înrâuri asupra destinelor lumii și pentru a regăsi avântul geniului său de altădată, poporul evreiesc ar trebui să-și strângă rândurile, să se afirme ca o națiune unitară, să se așeze într'o patrie a sa, unde va putea să-și reia viața lui comună, întreruptă în cursul veacurilor. Chiar evreii, cari n'ar părăsi patria adoptivă pentru a veni în noua Iudee, ar primi de-acolo pulsația sentimentului evreiesc reînviat¹⁾“.

Moise Hess și-a publicat cartea sa pela 1860. Vreme de treizeci de ani, doctrina naționalismului evreiesc, — ideia sionistă, — n'a găsit niciun ecou în cercurile intelectualilor evrei din Europa. Incercarea câtorva studenți evrei din Rusia, cari, subt imboldul unei broșuri a doctorului Leon Pinsker din Odesa, au pornit spre Palestina întemniând acolo câteva colonii improvizate, a eșuat lamentabil, ca orice întreprindere izvoarăată dintr'un elan al naivității imprudente.

Insuș propagandistul de mai târziu al mișcării pentru întemeierea statului național evreiesc, doctorul Teodor Herzl a nutrit, o bună bucată de vreme, păreri potrivnice precursorului său Moise Hess. Doctorul Teodor Herzl, vlăstar al uniunei bogate familii evreiești din Budapesta, trăia prin anul 1890 la Paris, în calitate de corespondent al marelui ziar vienez *Neue Freie Presse*. Pela sfârșitul veacului trecut, în acea atmosferă de îngăduință și scepticism, în care se afișase eticheta *fin de siècle*, Parisul era cea mai bun adăpost pentru un intelectual evreu. Ziarist cu reputație, spirit cultivat, om de societate, doctorul Teodor Herzl

¹⁾ Citația e luată din cartea, mai sus amintită, a fraților Tharaud.

era primit pretutindeni cu politețe, în multe locuri chiar cu simpatie, frecventa câteva saloane literare, venea ca oaspe în diferite redacții, circula prin culisele teatrelor ca cronicar dramatic, fără ca cineva să-i reproșeze originea sa semită, fără ca el însuș să simtă că e evreu.

În această stare de spirit a asistat la reprezentarea piesei *Femeia lui Claudiu* de Dumas-fiul, în care un personaj anume Daniel rostește, la un moment dat, o tiradă pledând pentru reîntoarcerea evreilor în Palestina. În darea de seamă, pe care o trimetea la *Neue Freie Presse*, doctorul Teodor Herzl scria : — „Bunul evreu Daniel ar vrea să-și regăsească patria pierdută și să adune din nou laolaltă pe frații săi împrăștiati. Dar, în chip sincer, un asemenea evreu ar trebui să știe, că n'ar face deloc un serviciu alor săi redându-le vechia lor țară. Iar dacă, într'o zi, evreii s'ar reîntoarce în acele locuri, și-ar da seama, chiar de a doua zi, că n'au prea multe bunuri comune. Ei sunt înrădăcinați de multe veacuri în patria lor nouă, desnaționalizați, diferențiați, și puțină asemănare care-i unește încă, nu se datorește decât persecuțiilor, pe cari au avut să le sufere pretutindeni“.

O întorsătură neașteptată în viața politică a Franței a schimbat întregul fel de a cugeta al doctorului Teodor Herzl. Celebra afacere a căpitanului Dreyfus (ofițerul evreu, care, din victima unei erori judiciare și din erou de roman în fascicula, a ajuns un simplu pretext pentru o violentă campanie antinațională) a deslănțuit, ca răspuns, un puternic curent antisemit, în fața căruia pașnicul corespondent dela *Neue Freie Presse* s'a înspăimântat, convingându-se la rândul său, că evreii nu vor reuși să ducă niciodată o existență liniștită în mijlocul națiunilor creștine din Europa, și că unica soluție mântuitoare ar fi un nou exod al poporului ales spre legendarul Canaan.

Cea dintâi înmugurire a sionismului a fost provocată de pogromurile din Rusia. A doua izbucnire a acestei tendințe de repatriere a fost legitimată în lumea evreiască de ivirea neașteptată a furtunei antisemite din Franța. S'ar putea spune, deci, că doctrina naționalismului evreiesc s'a născut din însăși conviețuirea anormală a evreilor cu populația țării în mijlocul căreia s'au așezat. De câteori s'a născut pe Continent, în decursul ultimilor șazeci de ani, o acțiune îndreptată împotriva expansiunii evreiești, tot de atâtă ori a apărut la orizont un apostol al reclădirii Regatului lui Israel. Chiar atunci, când propagatorul ideii sioniste a vorbit înainte de vreme, presimțind cu instinctul primejdiei evenimentele ulterioare, ecoul cuvintelor lui s'au auzit cu o putere îndoită, în ziua când profetiile prevestitoare de rău s'au îndeplinit.

Acest adevăr se poate verifica ușor. Astăzi, visul doctoru-

lui Teodor Herzl e o realitate. Palestina a devenit din nou patria evreilor de pretutindeni. Protectoratul britanic nu împiedică expansiunea judaismului pe teritoriul său strămoșesc. Dimpotrivă. Ajutoarele sosesc de pretutindeni. La Ierusalim s'a înființat o Universitate, unde cursurile se predau în vechia limbă ebraică, reînviată din sarcofagul ei de două ori milenar. Lângă Iaffa s'a ridicat din temelii un oraș curat exreiesc, Tel-Aviv, care numără peste 40.000 locuitori. Capitaluri considerabile au pornit din toate părțile globului, pentruca existența nouilor cetățeni ai Sionului să fie asigurată.

Cu toate acestea, populația evreiască a Palestinei crește foarte anevoie. După opt ani de stăruință Azilul național Evreiesc nu numără mai mult de 150—200.000 locuitori evrei. Majoritatea populației o alcătuiesc tot arabii, pe spinarea cărora, în definitiv, sunt constrânși să trăiască și coloniștii nou-veniți. Evreii înșiși întrucât sunt de bună credință, recunosc că încercarea lordului Balfour a eșuat. Un scriitor evreu cunoscut, d. Teodor Reinach, a făcut acum câțiva ani la Paris, în fața unui public alcătuit exclusiv din evrei, o expunere foarte pesimistă a rezultatelor obținute în Palestina, arătând, că nici reînvierea culturii ebraice nu e posibilă, nici reîntoarcerea evreilor pe pământul strămoșilor lor nu va reuși.

Motivele acestui eșec sunt numeroase. Mai întâiu, patria cea veche, Palestina, - e o țară săracă, neproductivă, uscată, unde, cu cea mai bună voință n'ar încăpea mai mult de 4 milioane de evrei. (În fața declarației lordului Balfour, Georges Clemenceau a avut o vorbă concisă: „Incap în Palestina 15 milioane de evrei? Nu. Ei bine, sionismul nu mă interesează“.) Mai sunt și alte pricini: Nicăeri evreii nu se simt atât de rău, în primitoarea lor patrie adoptivă, încât să emigreze în arida Palestină, de dragul profetilor, cari au locuit-o cândva. Niciunul nu-și lasă afacerile, teigheaua sau măcar cutia cu șireturi de ghetă, pentru a sta de vorbă pe malurile Iordanului cu umbra regelui David... De unde să plece evreii? Din Statele Unite, unde dețin o mare parte din finanța mare? Din Franța, unde au pătruns până unde au voit în lumea intelectuală? Din Rusia, unde au ocupat cele mai înalte posturi politice?

— „Ba nu, ei din România, unde populația evreiască e prigonită, lipsită de drepturi, maltrată!“ vor răspunde, fără a mai sta mult pe gânduri, agenții propagandei de defăimare a țării noastre. Se vede, însă, că nici în România nu-i atât de rău, de vreme ce, acești evrei prigoniti, lipsiți de drepturi și maltratați nu se îndură să iasă din robie și să plece spre pământul făgăduinței... Dela 1920, de când au început să pornească celedintăi transporturi de repatriați în Palestina, și până astăzi, când se pune iarăși în discuție problema sionismului,

numărul evreilor români cari au apucat drumul Ierusalimului nu s'a ridicat peste câteva mii.

Ceeace justifică pe deplin definiția glumeată a sionistului: Sionistul e un evreu, care vrea să trimeată pe un alt evreu în Palestina !...

Înțelegând lucrurile cu totul altfel, și luând în serios ideea reconstituirii statului național evreiesc, d. Const. Bacalbașa a scris o serie de articole în ziarul *Universul*, găsind o flagrantă contradicere între idealul politic al mișcării sioniste și dorința sioniștilor din România de a fi reprezentați în Parlamentul dela București, de a se amesteca în lupta dintre partidele românești și de a influența asupra mersului vieții noastre publice. Naționamentul d-lui Const. Bacalbașa e următorul: Sioniștii, prin propria lor voință, și-au ales ca patrie Palestina. Într'acolo se îndreaptă toate năzuințele lor de mâine. Șederea lor în România nu e decât o etapă trecătoare spre realizarea unui ideal plasat pe un teritoriu aflat dincolo de granițele ei. Ei nu alcătuiesc, deci, o minoritate etnică legată de pământul românesc, ei nu sunt aici acasă, pe ei nu-i preocupă viitorul țării unde s'au adăpostit vremelnice, așteptând să-și ia zborul în altă parte...

Articolele d-lui Const. Bacalbașa n'au rămas, însă, fără ecou. Prin organul sioniștilor din România, a răspuns d. I. Silberbusch iar prin gazeta *Lupta* (era de așteptat !) d. A. Mibashan. Cei doi militanți ai sionismului confirmă în fraze cu grijă ticluite explicația hazlie: Sionistul e un evreu, care vrea să trimeată pe un alt evreu în Palestina. Iată părerea dumnealor, negru pe alb: „Adeziunea la ideea sionistă nu înseamnă și acceptarea implicită a cetățeniei palestiniene, și numai dorința de a crea încurcături poate naște astfel de afirmațiuni. Obținerea cetățeniei palestiniene e legată, pentru fiecare evreu, de o serie întreagă de formalități, mai puține la număr însă ca aici în România. Dar acel care vrea să obțină cetățenia palestiniană trebuie mai întâi să emigreze în Palestina, să locuiască acolo câtva timp, să ceară cetățenia, pe care o obține dacă toate condițiile sunt îndeplinite. Lucrurile se petrec, deci, ca în toate țările. Cum se poate susține atunci, că fiecare sionist e în chip automat cetățean palestinian ? Cum se poate însă încerca din faptul că evreii vor să lucreze pentru viitorul poporului lui imprăștiat peste tot globul, creiând un colț unde să-și poată dezvoltă cultura lui, și cum se poate trage din acest fapt concluzia că sioniștii nu mai trebuie să se bucure în țările în care se află actualmente de drepturile pe care le pretind în întregime în calitate de cetățeni ?”

Am reproduș acest pasagiu destul de lung, tocmai pentru a servi cititorului o lămurire deplină. Acum suntem înțeleși-

Sionistul își îngăduie luxul să aibă două patrii, în loc de nici-una. El e, deocamdată, cetățean cu depline drepturi aici, cu învățământ propriu, cu deputați în Cameră și, prin presa care-i stă la dispoziție, cu mare ascendent asupra opiniei publice din țară. Aceasta nu însemnează însă, că a renunțat la gândul vag de a se întoarce cândva în propria lui patrie. Mângâindu-se cu visul zilei de mâine, el nu pierde din vedere realitatea zilei de astăzi. Intr'o zi, își va face bagajele și va pleca în țara lui liberă. Va fi stăpân la el acasă, primar în Ierusalim sau președintele de republică al Palestinei! Acesta e visul. Deocamdată vinde rachiu țăranilor din Maramureș, taie o pădure în Munții Apuseni sau dă lecții de civism oamenilor politici la *Adevărul*. Aceasta e realitatea...

Foarte bine, că mi se dau aceste lămuriri, ca să știm cu cine avem de a face. Concluzia noastră, deci, n'are nici o notă de ironie. Sionistul n'a rezolvat problema milenară a orientării poporului evreiesc, indicându-i drumul pe care să-l urmeze în viitor. Statul palestinian, unde nu încap, oricât s'ar îmbulzi, nici un sfert din evreii risipiți în lume, a fost o născocire făcută dinadins pentru a încurca lucrurile și a împiedica împrietenirea evreilor cu țara lor adoptivă. Orice s'ar zice, nu e plăcut lucru să știi, că trăiesc pe pământul patriei tale „cetățeni cu depline drepturi“, al căror ideal e plasat la câteva mii de kilometri depărtare!...

Ahasverus și-a schimbat toiagul pribegiei într'o îndemnativă baghetă de scamator, care-i permite să se prezinte sub aspecte noi. Până ieri, rătăcea din loc în loc, prin țări străine, fără să fie așteptat nicăeri. Acum e invitat cu multă politețe în propria lui țară, și ezită să se ducă. Strigă, că e persecutat dar stă pe loc. Stă pe loc, dar se visează departe, sub cedrii Libanului...

E veșnica nehotărâre a sufletului evreiesc. E ancestrala contradicție, care-l poartă de peste două mii de ani spre soluții, cari se ciocnesc. Problema e complicată, și, desigur, nu cartelul electoral cu guvernul actual din România va fi în măsură să o rezolve...

ALEXANDRU HODOȘ

Copiii teribili

Mi s'a povestit odată pățania unei mame care se dusese în vizită la cea mai bună prietenă, însoțită și de odrasla ei de cinci anișori, o fetiță-minune, — cum se lăudau părinții pretutindenea. Fetita era deșteaptă lucru - mare! Deosebea, în ilustrații, imaginea câinelui de a pisicii; număra, până la zece, în trei limbi; lua poziție declamatorică recitând o poezioară de patru versuri; dansa în vârful ghetisoarelor, îndată ce cineva zdrângănea la pian ori ce; știa să-și moduleze vocea, când subțirică de tot, când și-o îngroșă, după cum imita pe cele mai bune prietene ale mamei sale, sau pe prietenii tatălui său; îndeosebi era tare în a reține toate observațiile, toate vorbele rele pe care le auzia în casă, dela mamă sa, când aceasta vorbea cu bărbatul despre lumea din oraș. „O memorie fenomenală“ — spunea tatăl, un „copil-minune“ — spunea mama.

Deci, cu acest copil-minune se duse odată mama la una din cele mai bune prietene ale sale, dela care aștepta o înaltă protecție. Era în joc înaintarea în slujbă a bărbatului său. Pe fetiță o luă cu ea, știind cât ține prietena sa la copilă.

Ajunsa în salonul prietenei, copila-minune începu să privească împrejur, cu un dispreț suveran.

— „Aici sade doamna, mămico? Ce urât! Ce mobilă veche“.

Mama îi puse mâna la gură: se auzeau pașii prietenei.

— „Și miroase a pui mort“, strigă fetița, desprinzându-se din brațele mamei; și, cu ciudă, încăpăținată :

— „Da, miroase a pui mort! Doamna n'are fată 'n casă să curețe?“

Mama se repezi, își îmbrățișă prietena, făcând de-odată o mare gălăgie care voia să exprime bucuria că o vede.

— „A, bucățica!“ spuse doamna, înaintând spre copilă, cercând să-și ascundă nemulțumirea.

— Nu, să nu mă prinzi! Nu vreau! Ești urată! — zise copila cu vocea ascuțită, retrăgându-se într'un colț, cu un dispreț suveran în priviri.

— Dar, bucățico, ce ai? Ești nebună? — strigă mamă-sa înspăimântată.

— Nebună? Dar știu eu ce vrea doamna. Să mă iea în brațe și să mă sărute. Și eu nu mai vreau: îi miroase gura. Știu eu!

Mamă nu și-a amintit nici odată cum a eșit din casa prietenei sale. Dar știe că bărbatul n'a înaintat în slujbă.

Acasă „bucățica“, și-a luat plata: a fost snopită în bătae.

Dar, se nțelege, copila nu era de vină. De vină erau părinții, de vină fusese mai ales mamă-sa, care și-a batjocorit, pe rând, toate prietenele, în fața copilei, când acestea lipseau, și care era fericită când „bucățica“ imita în batjocură felul cum vorbeau și cum se purtau prietenele mamei sale. Ea admirase precocitatea copilei, și nu-și dădea seama ce educație detestabilă îi dă prin însăși pilda sa.

Intâmplarea aceasta îmi vine adeseori în minte când văd, dela o vreme, atâția copii și copilandri, dăscăbind, în dreapta și în stânga, erijându-se în exponenți ai „opinie publice“, luând în mână condeiul când încă n'au trecut bacalaureatul, pentru a arăta „relele de care suferă țara“, pentru a înfieră pe cei ce au în mână conducerea treburilor publice, și cari „nu-și fac datoria“, — pe cei ce conduc diferite așezăminte, și cari „nu fac nimic“, ci distrug și bunurile existente.

Înainte de a putea avea un orizont al propriilor vederi și convingeri, înainte de a putea formula o judecată limpede, înainte de-a avea elementele necesare, cunoștințele elementare, ei tae și spânzură, înjurând ca la ușa cortului, așa cum au auzit acasă pe cei mari, sau așa cum au fost educați de osânda ce se ridică iresponsabil din gura politicianilor asupra a tot ceea ce nu este din partid sau pentru partid, — așa cum au citit în coloanele presei de scandal și de vorbe tari, pe care o imitează orbește.

De zece ani se dă tineretului și de sectarismul de partid, și de o bună parte a presei distructive, o educație pentru care, odată, ce-i ce-au dat pilda, se vor lua cu mâinile de păr.

Nu există, la noi, instituție de stat, instituție publică de cultură, care să nu fi fost terfelită în cluburile partidelor politice, în presa, care la noi pare anume făcută să distrugă ori-ce încredere, ori-ce considerație a așezămintelor publice, batjocurînd sistematic tot ceea ce se face, — când nu e fapta partidului pe care-l servește.

Tinerimea crește, de zece ani, sub ochi cu cea mai abominabilă pildă: cei mari osândesc în fața ei, fără nici un scrupul, tot ceea ce crează alții, tot ceea ce se adaugă la patrimoniul na-

țional din munca și jertfa altora. Suntem într'o uriașă piață de bălciu, în care cei ce nu lucrează nimic, fie că nu pot, fie că nu vor, urmăresc cu o diabolică persistență tot ceea ce săvârșesc miile de muncitori modeste, și fac o larmă infernală, tipând că se lucrează rău, sau că nu se face nimic.

Trec zilele, trec săptămânile și lunile, și politicianului sectar nici prin minte nu-i trece că ar fi și el obligat, că are și el datoria să pună umărul, să ajute la carul statului, la activitatea cutărei instituții de interes public, economic, sanitar, cultural. Dar, nu se mișcă, nu jertfește un ban, nu spune un cuvânt de îndrumare, nu cumpără o carte, o revistă. Și de câteva ori pe an, cu prilejuri festive, când crede că poate aduce un serviciu sectarismului de partid, când vede că și poate pune în evidență persoana sa, pentru a arăta ce dragoste îl leagă de cutare instituție, spune vorbe grele de condamnare pentru toți cei ce poartă în spate greutatea unei munci constructive, pe toate terenurile vieții publice.

România e declarată în stare de faliment, instituțiile ei în prăbușire, așezămintele publice cu un picior în groapă. Toate... troznesc din încheeturi, — și totuși criticul destructiv nu își ieau osteneala să dea o mână de ajutor. El și-a făcut datoria strigând în bălciu.

Cu aceasta pildă subțit ochi, și în această atmosferă, crește tinerimea română de zece ani. În casa... națională părinții, cei mai mulți, nu fac decât să spele rufele altora. Copiii văd, ascultă, devin „precoci“, pentru că nu-i așa că-i mai ușor să maimuțarească pe cei mari, decât să gândească singuri?

În chipul acesta nu-i o mirare că băeți de liceu îți spun prăpastii despre despre ceea ce este România, cum se conduce, cum se desfășoară viața publică. Și, când iau condeiul în mână, până a nu avea bacalaureatul, pentru a se schimba în îndrumători ai opiniei publice, nu-i mirare că cel dintâi cuvânt ce-I gângăvesc... în societate este să spună că în țara noastră mircase... a pui mort, iar celor mari, tuturor cari nu-s din familia politică, le miroase gura.

Pe „bucățica“ din poveste părinții, câtă vreme „s'a produs“ în familie, au admirat-o, le-a părut grozavă, s'au amuzat cu ea, au sărutat-o, cu lacrimi în ochi, pe botișor, dar când au dus-o în societate, la întâiul prilej, i-a dat de rușine. Mai mult: a zădărnicit un lucru bun și drept.

Să nu se uite că tot așa vor păți și oamenii maturi de azi cu aceia cari au crescut și cresc la lumina pildei date de ei. Până când rămân în duhul politic pot să-și admire cât de mult feții și să-i sărute pe botișor, crezându-i grozavi, pentru că știu înjura și cu gura, și cu gazeta, ca și ei. Dar eșind din cercul strâmt al clubului în marea vieții de stat, când vor vrea să realizeze și ei ceva în viața asta, acești copiii teribili îi vor face mai

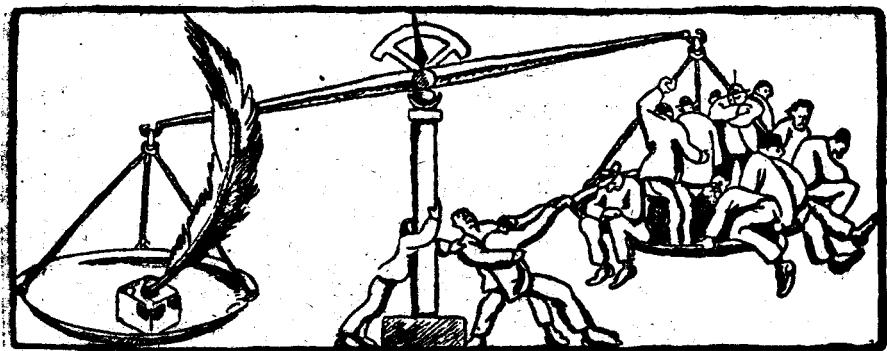
întâ de ruşine. Şi atunci le vor simţi întreagă povara. Atunci vor blestema lipsa educaţiei adevărate, pe care nu le-au dat'o.

Dar va fi prea târziu. Anarhia morală e cea mai greu de vindecat între toate. In zadar li se va spune atunci: Băgaţi de seamă: se lucrează ceva în ţara asta, la cutare aşezământ public. Observaţi: *noi* lucrăm.

Cei educaţi în spiritul negaţiei şi al distrugerii nu vor mai avea ochi să vadă binele ce se realizează. Sinceritatea simţirii, cinstea cugetării le-a fost întunecată din bună vreme. Şi atunci cei cari le-au dat pilda vor avea prilejul să mediteze ce rău imens au pricinuit creşterii puterii româneşti, şi cât de adânc au ofensat pe toţi cei ce muncesc cu inimă şi cu încredere în ţara această.

I. AGÂRBICEANU

Realitatea sufletească a satelor

Din multele și variatele comentarii, cari au întovărășit până la sfârșit recente alegeri, reținem observația foarte justă a unui ziar din Capitală, care constată că, realitatea sufletească a mulțimii n'a intrat în cadrul voturilor exprimate. Absența oricărui entuziasm sincer, — căci cel degenerat nu poate fi decât foarte efemer, — precum și procentul relativ mic al acelor cari și-au exercitat elementara datorie cetățenească, constituiesc indicii, a căror origine, fără îndoială, trebuie căutată cu multă grijă, nu atât în interes politic *stricto sensu*, cât mai ales în interes social.

Pentru cel ce se duce la țară mănânat nu numai de unica dorință de a strânge voturi, nu este greu să observe, că bariera sufletească a satelor, dela o vreme, a fost trasă dinaintea celor ce vin dela oraș; această barieră nu mai stă ridicată ca în epoca imediat următoare unirii. Ozmoza dintre sat și oraș, începută pe căi îndoielnice, — semnalată de noi nu cu puțină îngrijorare mai acum câțiva ani, — ni se pare că e pe cale de a se opri, punându-ne în fața unei noi stări sufletești a satelor, de care va trebui să ținem seamă.

Dar fenomenul, semnalat acum de aproape unanimitatea presei, n'a apărut tocmai prin surprindere. Doar abia acum se verifică pe o scară mai întinsă. Banatul, de pildă, ca una din cele mai avansate provincii ale țării, ne oferea oarecari indicii și în trecut.

Lumea mare nu știe, desigur, că, deunde până acum un deceniu, corurile și fanfarele bănățene erau conduse de intelectuali,

astăzi, locul acestora l-au luat înșiși țărani. Dar nu numai atât. De vreo doi ani de zile, paorii bănățeni, din motive pe care le vom examina, și-au înființat și o gazetă proprie : „*Cuvantul Satelor*“, care se redactează la Chevereșul-mare, jud. Timiș și care de doi ani de zile apare neîntrerupt, într'un spirit împăciuitoare și de înalt optimist. Iar acum vreo trei luni a luat ființă și o revistă țărănească: „*Zorile Bamatului*“, redactată în comuna Comoriște, jud. Caraș, scrisă cu stângăcie, dar cu un foarte mult bun simț. În acelaș timp, publicațiunile acestea constituiesc și câte un nucleu de vagă organizare țărănească, nedefinită încă. Acestea sunt, deci, semne care ne arată, că țărănimea noastră nu este și nu poate fi mulțumită cu hrana sufletească ce i s'a oferit dela unire încoace și că a pornit în căutarea unor noi drumuri, pe care le-am dori mântuitoare, pentru ea, cât și pentru statul și societatea românească.

Originea acestor dibuiri trebuie căutată în modul de a face politică al intelectualilor dela unire încoace. Potopul de vorbe fără frâu și mincinui, pe care le varsă neconținut desechilibrul sufletesc al orașelor asupra satelor, a zdruncinat aproape iremediabil încrederea ce o aveau țărani mai demult în „domni“. Nu odată am fost mărtor ocular și întristat, când minunații paori bănățeni adresau, în prealabil, apeluri către reprezentanții diverselor partide politice, de a nu se mai certa, că nu e frumos și nu e lucru românesc. Și ca să ilustreze modul cum ar trebui să ne prezentăm în fața lor, pe toți ne primeau cu cor și fanfară, indiferent de partid politic. Doar socialistii nu s'au bucurat de această înaltă considerațiune.

Apelurile la bună înțelegere n'au căzut însă pe pământ roditor, și astăzi, la nici o manifestație politică, de bunăvoie, nu mai apare niciun cor și nici o fanfară. Oricine descinde dela oraș e primit cu rezervă și la „învățăturile“ oferite fără nici o umbră de conștiință, poporul răspunde: „o fi, nu știm!“ „Enthusiasmul“ satelor în vremea din urmă se manifestă doar în voturi și în vorbe de ocară, un rezultat care, după cum vedem, nu mulțumește nici pe ceice nu așteaptă altceva dela gloata anonimă. Legătură trainică, de sentimente comune, între sat și oraș, nu mai există. Cel dintâi scrutează cu fruntea încrêtită zărea căutând un nou liman pentru sufletul său chinuit de îndoieli, iar cel de al doilea persistă diabolic într'o miopie la nimic folositoare. Azi mâine se va rupe și firul politic, singura legătură ce le mai unește, și atunci vom vedea ce va urma.

Dar se va răspunde, că înțelepciunea tradițională a poporului nostru nu-i va părăsi nici de astădată. După cum țărani au știut să înlocuiască pe domni în mișcarea muzicală, tot așa se va întâmpla și în alte domenii. Neoferindu-li-se o bună gazetă dela oraș, și-o vor face ei înșiși, după placul lor, la sat. Treptat, treptat, țărănimea se va emancipa de sub tutela o-

rașelor și cuminte cum este, vom trece și de această criză, fără nici o zguduire.

Raționamentul acesta ar fi acceptabil, dacă cărturarii orașelor s'ar resemna în fața înlăturării dela o trambulină politică tot așa de ușor ca dela cor sau fanfară. Dar aceasta ar însemna să se sinucidă, căci, din păcate, marea majoritate a cărturarilor noștri dela orașe nu mai are alt rost în afară de acela politic. Prin urmare, consecvent rostului lor de a fi, se vor agăța, cu ultima disperare, de pulpana nouilor îndrumători dela sate, la început îmbrățișându-i, mai apoi sugrumându-i.

Este interesant de știut, că cei dintâi cari s'au grăbit să se atașeze mișcării de organizare pur țărănească, sunt tocmai exaltații și compromișișii partidelor politice, iar nu oamenii de cultură. Tărănimea, cuviincioasă cum este, nu i-a putut refuza și aici zace toată primejdia viitoare. Apelând la oameni de cultură, au răspuns politicienii acărora lipsă nu s'a simțit și nu se simte. Și astfel, într'o bună zi, în loc de propagarea culturii generale și profesionale, în vederea căreia au luat naștere cele câteva nuclee de organizare țărănească, inițiatorii mișcării se vor convinge că se pretează la o politică, de cea mai urâtă speță. Urmarea firească va fi că, se va zdruncina până și vigurosul optimism al satelor, luându-i locul neîncrederea și demoralizarea. Și un popor tânăr, care se află pe cea dintâi treaptă a civilizațiunii sale — după cum spune filosoful — nu poate trăi nici o zi prin scepticism. Mântuitor pentru noi nu poate fi decât optimismul cel mai desăvârșit și pe care vânătorii de voturi îl minează zi de zi.

P. NEMOIANU

Desorientarea spirituală

Trăim cea mai critică vreme de desorientare spirituală. Inaintarea în vârstă a omenirii prezintă durerosul desavantagiū al consumării fizice. Și e firesc, atâta vreme cât ființa organică merge către un sfârșit. Această consumare produce treptat o slăbire a fibrelor materiei trupesti, a nervilor.

Omul, conștient de scurtarea durabilității vieții sale, caută s'o trăiască deci cât mai intens, profitând cât mai accelerat de varietatea clipelor. Nu se mai oprește, nu mai savurează îndelung, nu mai cugetă cu răgaz, nu se mai apucă de lucruri mari, nu mai revizuește trecutul, nu se mai înalță în meditație. Teama de sfârșitul apropiat și definitiv îl tulbură, nu-i dă răgaz. El se apucă de toate lucrurile, fără să desăvârșească vreunul. Acceptă toate ideile, fără să rămână statornic într'una. Pășește pe toate drumurile, fără să-și aleagă unul drept până la țel.

Se înțelege, în modul acesta, omul, deșărtat de voință, din pricina degenerării fizice, nu mai are posibilitatea de-a deosebi lămurit binele și răul. El le gustă pe amândouă cu aceeași grabă, cu aceeași aviditate, pentru a-și potoli vibrațiile nervilor, cari se agită în încordarea finală, scăpărând roiuri de dorințe arzătoare.

Cam aceasta ar fi, în linii simple, explicarea științifică a desorientării sufletești ce se accentuează din zi în zi. E o boală firește. E cea mai gravă boală a prezentului, amenințând cu catastrofale consecințe viitorul. Multe glasuri au semnalat-o cu justă îngrijorare și multe minți au cugetat profund pentru elaborarea unui tratament potrivit și serios. S'au recomandat sumedenie de doftorii pe cari mintea omului le-a crezut mai eficiente. Prin faptul însă că doftorii se împărțesc în mai multe tabere, iar omul confuz aleargă la toți, boala, în loc să intre într'o

fază oarecare de însănătoșire, din contra, s'au agravat din cauza amestecului de leacuri, cari se anihilează unul pe altul.

Atras de miraculoasele descoperiri ale științei din ultimele decenii și cucerit de unele aplicări practice ale acestor descoperiri, omul a început dela o vreme să se îndrepte spre știință ca spre o farmacie salvatoare. Știința însă e produsul materiei cenușii și, cum această materie e imperfectă și muritoare, se înțelege că nici emanațiile ei nu pot atinge culmile unei perfecțiuni pământeste, reale. Astfel că știința n'a putut, nu poate să satisfacă ciudatele așteptări ale omului, n'a reușit să-i repare decepțiunile, să-i cureze neliniștea, să-i tămăduiască betesuguriile sufletești prin leacuri minunate. Și bietul om, buimăcit de oboseală și de peregrinare științifică, s'a trezit pe drumuri noi, fără să aibă curajul întoarcerii. S'a văzut la un moment dat cocoțat pe vârfuri reci de piscuri, la înălțimi ametoitoare, rămânând suspendat acolo de teama coborâșului. A rămas acățat de stânci, desorientat, oscilând la discreția întâmplării, înfiorându-se de nesiguranță.

Omul contimporan suferă de boala desorientării spirituale. Dar omul contimporan pare că și-a uitat de existența unui vechi leac tămăduitor al acestei maladii, pe care strămoșii lui l-au administrat cu netăgăduit folos. Curiozitatea noutății și vanitatea cunoașterii, strecurate în cugetul lui de științele pozitive în plin progres, l-au determinat să părăsească drumul croit de înțelepciunea spirituală, de vechile experiențe ale sufletului. Civilizația ignorează trecutul, taxându-l primitivism. Insuficiența pregătirii științifice în linii largi a creat semi-doctismul, iar acesta a creat o superficială „modă științifică“, imitată prosteste de invalizii inaccesibili profunzimilor științei, dar tumultuoși agitatori ai progresului. Această modă științifică impune condiția curmării tradiției. Ceeace se potrivea strămoșilor înapoiți, stărnește jena urmașilor lustruiți de lumina civilizației. Știința celor vechi era eronată, arta lor un joc copilăresc, credința lor un conglomerat de superstiții neghioabe, înțelepciunea lor un boloboc dogit, Dumnezeul lor o vedenie a spaimei, nemurirea spiritului o înșelăciune scornită de speculanții neștiinței. Știința prezentului le-a demascat, le-a spulberat ca pe niște piedici nefaste în calea progresului. Astăzi le-a luat locul. Astăzi știința sfășie voalul întunericului și arată realitatea. Ea deține cheia fermecată a naturii. Și dacă ea nu poate să analizeze spiritul în eprubetele din laboratorii, pentru a-i stabili formula chimică a moleculelor componente, de bună seamă că el nici nu există. Ce spirit? Există materia și funcțiunea materiei. Atât și nimic mai mult. Piere materia, dispăre și funcțiunea. Unde e deci nemurirea?

Uită omul acesta, că epoca noastră de progres nu e singura. Istoria s'a repetat de multeori și se va mai repeta. Au existat și alte epoci strălucite. Toate au decăzut tocmai în momentele când

viețuitorii lor se credeau mai stăpâni pe destinele pământești. Noi nu suntem nici mai inteligenți ca Arhimedes, nici mai înțelepți ca Platon ori Socrates, nici mai poeți decât Homer, Virgilius ori Li-Tai-Po. Nu construim opere mai solide și mai grandicioase ca piramidele egiptene, nici nu ne avântăm mai sus ca Moise, Confucius, Cristos. Câte din cele ce noi credem că descoperim pentru prima oară, n'au fost descoperite poate de anticii înaintași! Știința s'a ridicat și alte dăți pe culmi amețitoare. Dar niciodată ea singură n'a putut să exercite o absolută dominare asupra ființei omenеști și n'a fost în deplină măsură să satisfacă exigențele spiritului și nici să, soluționeze totalitatea problemelor cerebrale. Intotdeauna omul a fost nevoit să recurgă la meditățile spiritului, la misticismul călmant al religiei. Crisna a dominat știința egipteană, Budha filozofia indiană, Confucius pe cea chineză. Spiritul decepționat, urmând tainice îndemnuri, căuta calea ce i-se părea mai aproape de adevărul etern.

Epoca noastră de strălucită civilizație și de pozitiv progres științific, neglijând vechile învățăminte, ignorează tocmai spiritul și nevoile lui superioare. Trăim într'o societate construită pe temelia creștinismului, temelie spirituală. Am putea spune că știința modernă a fost născută în mănăstiri și botezată de monahi evlavioși. Și cu toate acestea știința modernă înmoale buretele în soluție de vitriol și trage tocmai peste albele litere ale catehismului creștinesc. Spiritul a contribuit la îmbogățirea creierului, iar creierul încearcă să jefuiască spiritul, distrugându-i cumpăna și spulberându-i singura speranță de tămăduire. Dece? Există la mijloc motive temeinice? E religia un factor care stânjenește progresul științific? În privința aceasta ne pot lămuri următoarele cuvinte ale apostolului Pavel: „Să nu vă asemănați chipului acestui veac, ci să vă schimbați, prin înnoirea minții, ca să fiți în stare să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun, plăcut, desăvârșit“. Oare știința nu urmărește acelaș scop în esență? Decât că în loc de Dumnezeu zice energie creatoare ori mai te miri cum. Atunci?

Totuși, trebuie să cercetăm. Poate pricina să fie tocmai principiul doctrinei creștinești, în care știința vede o pervertire a adevăratului scop al vieții, producându-i daune. Să rezumăm deci principiul lui Cristos, care e următorul: Dincolo de viața pământească limitată, există o viață nelimitată. Prima e o efemeră întrupare a celei de-a doua, o afirmare a spiritului creator în luptă cu materia, o încercare a spiritului. Nu există moarte. Există descompunerea materiei, care nu înseamnă sfârșitul definitiv, ci descătușarea spiritului pentru reîntrarea lui în viața fără de sfârșit. Obișnuita moarte e însăși poarta prin care reîntrăm în posesiunea adevărului etern, a cărui cunoștință am pierdut-o prin întovărășirea cu materia. Cunoașterea acestui

principiu determină scopul suprem al vieții, transpunându-l în eternitate. Omul ajuns la această convingere, înțelege că viața pământească nu e altceva decât o pregătire a vieții veșnice. El își dă seama că aici nu poate să existe o fericire absolută, care trebuie căutată dincolo de hotarul materiei, în repaosul infinit. Religia creștină vrea să concentreze întreaga atenție a omului către eternitate, schițând eternitatea în chipuri și icoane menite să împrumute vieții materiale un nivel demn și cumpătat. De aceea condiționează dobândirea fericirii eterne de respectarea legilor morale. Respectarea acestor legi servește un scop cu dublu folos. În primul rând pregătește misterioasa cale către tihna infinită, iar în al doilea rând procură omului o existență pământească alinată de o liniștită mulțumire sufletească.

Mă rog, ce rău vedeți în cele de mai sus? A formulat altcineva o concepție mai înaltă și mai vastă despre dumnezeire? S'a ridicat știința mai aproape de sânul Creatorului, ca să poată dovedi confuzia Fiului infinitului prin înlăturarea tuturor misterelelor, ea care asistă la spectacolul atomilor și ionilor fără să isbutească a creea măcar o celulă? Atitudinea agresivă și absolutistă a științei ar putea fi justificată numai printr'o mai potrivită soluționare a problemei vieții în întreg complexul ei. Până acum însă în zadar ne străduim să găsim această soluționare. Ba din contră. Cristos a isbutit să spulbere teama de moarte, provocatoarea dezechilibrului spiritual, și moral, înlocuind-o prin teama de sancțiunile vieții viitoare, prin speranța vieții eterne. Știința prin limitarea vieții la simplul rol de funcțiune a materiei, exclude spiritul. Excluzând spiritul, distruge concepția mântuirii viitoare, căutând să contureze în cugetul omenesc conștiința unei singure vieți. Iar omul redus la o viață scurtă și trecătoare, plină de suferințe, se trezește chinuit de vedenia actului final, fără nici-o speranță, fără nici-o salvare dela înfiorătorul spectacol al descompunerii moleculare. Il așteaptă străpuns de fiori. Și pentru că nu-și cunoaște clipa finală, o bănuiește întotdeauna aproape și încearcă să se smulgă din tortura ei printr'o febrilă afundare în vârtoarea vieții. Cărma spiritului se rupe, iar trupul chinuit se prăbușește sângărând sub săgețile păcatelor fără control și fără sancțiune supremă. Iată, calea dezastruoasă pe care ne-o deschide dominația științelor pozitive prin excluderea religiei dela educația spirituală a societății.

Știința modernă, a cărei progres prodigious îl recunoaște creștinismul, cu toată autoritatea ei pozitivă dar limitată, nu se află în măsură să înlocuiască religia. În cazul acesta cu atât mai nejustificată apare lupta ei contra religiei, și cu atât mai gravă prăpastia pe care o casă între spirit și materie. Căci această prăpastie contribuie la consumarea și decăderea omului, la înmulțirea dorințelor pe pământ, cari devin suferințe din mo-

ment ce li se smulge nădejdea unei desăvârșite realizări în veșnicie. Aci se află punctul critic al desorientării spirituale din vremea de azi.

Soluția ? O binevoitoare colaborare, o armonie solidă între știință și religie, fiindcă amândouă au nevoie de concursul reciproc. Dar până la realizarea acestei legături, lăsați omenirea să se întoarcă la Cristos, care nu i-a înșelat niciodată nădejdea. E prea dureroasă această viață, pentru a-i întuneca raza unei posibilități de mântuire eternă. Lăsați omenirea să se întoarcă la Cristos, întocmai cum se îndreaptă o caravană obosită și însetată către oaza din deșertul nisipos. De două mii de ani n'au răsunat adevăruri mai înalte ca cele culese dela isvor de sfinții evangheliști. De două mii de ani omul n'a putut să găsească o mângâiere mai dulce decât Evanghelia. Lăsați omului liniștea sufletească, pentruca, însetat de adevăr, să sărbătorească profund Nașterea Adevărului...

GEORGE A PETRE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cronica politică

După alegeri

Alegerile parlamentare, cari s'au încheiat cu rezultatele știute, au fost, după părerea noastră, fructul firesc al demagogiei semănate încă din opoziție de partidul național-tărănesc. Vrem de opt ani, înaintea ca și după contopirea lor sub aceeași firmă, naționaliștii d-lui Iuliu Maniu în Ardeal și țărăniștii d-lui Ion Mihalache în vechiul Regat au atârnat fără nicio umbră de scrupul popolele populare, făgăduind iertarea birurilor, împartirea pământurilor și atotputernicia gloatei. Bieții alegători dela sate, socotind că a venit ziua fericită a împlinirii acestor promisiuni, au dat frâu liber bucuriei lor turbulente: Au gonit pe percepători cu registrele de impozite, după ce au cerut restituirea sumelor plătite, au lovit la cap cu ciomegele pe jandarmii, cari au încercat să mențină rânduiala, au intrat prin păduri cu topoarele, și au votat, ca o consecință logică a acestei stări de spirit, cu semnul guvernului, care îngăduia această deslănțuire a patimilor. — cu *roala*.

Partidul național-tărănesc, nici n'a încercat să stăvilească pornirile anarhice, cari, pentru oricare alt guvern ar fi însemnat un serios motiv de neliniște, ci a lăsat să se adune în profitul lui toate adeziunile, ce i se ofereau drept răsplată pentru necugetatele sale angajamente. Nu mai începe îndoială, că desmeticirea va sosi într-o zi, lămurind pentru multă vreme capetele înfierbântate în clipa de față. Cărmuirea d-lui Iuliu Maniu, prinsă în cleștele unei teribile dileme, va fi, în curând, literalmente strivită, între necesitatea de a face față îndatoririlor

către țară și teama de a nu supăra pe alegători. Dar, deocamdată, n'avea de ales. Având o concepție exclusiv electorală, conducătorii național-țărăniști nu s'au preocupat, pe toată durata alegerilor, nici de soarta principiului de autoritate, nici de interesele Tezaurului. Intr'o declarație făcută la Arad într'un mediu minoritar, la câțiva pași de graniță, actualul președinte al Consiliului s'a lăudat, că „va scăpa România de hoți și de jandarmi“, amestecând, deci, în aceeaș fiertură a disprețului său pe făcătorii de rele și pe cei chemați să-i urmărească... Nicio măsură n'a fost luată împotriva contribuabililor, cari refuză achitarea dărilor, luând la bătaie pe agenții fiscului. Incetul cu incetul, s'a strecurat în mintea țăranilor ideea, că, într'adevăr, a sosit stăpânirea îngăduitoare a domnilor, cari nu pretind îndeplinirea niciunei îndatoriri față de lege...

La această atitudine de însuflețire pentru guvern s'a mai adăugat sprijinul tuturor elementelor subversive, cari, îndrumate din timp de agenții Internaționalei dela Moscova, au găsit momentul potrivit pentru a pescui în apă tulbure, susținând cu un suspect devotament cauza politică a unui așa numit partid de stânga, din a cărui bunăvoință s'au împărtășit.

În schimb, cea mai impudică teroare a fost exercitată de bandele național-țărăniști împotriva tuturor partidelor de ordine, împotriva cărora s'a concentrat toată furia organelor guvernamentale. Cele mai primejdioase procedee au fost întrebuintate în toiul acestei lupte. Toate consiliile comunale dela sate s'au văzut înlocuite, dar nu pe cale legală, ci prin mijloace autentice bolșevice. Nu facem nicio afirmație hazardată. Ceeace spunem se poate controla. Aproape pretutindeni, haimanalele rurale s'au constituit în soviet, au cerut înlăturarea primarului existent, terorizând populația fruntașe cu însușirea lor de oameni de încredere ai guvernului cel nou și cu amenințarea precisă a represiunii corporale. Aceste gărzi național-țărăniști, cărora li s'a garantat dinainte impunitatea pentru orice act de brutalitate, au condus tot timpul operațiile „alegerilor libere“, din învălmășala cărora a răsărit Parlamentul confratrilor Honigman, Brauer și Tzendrovits...

E lesne de înțeles, că în asemenea împrejurări, luptând cu spiritul de turmă al mulțimii amăgite și cu bâtele agenților electorali ai demagogiei instalată la guvern, partidele de opoziție n'au reușit decât cu mare greutate să obțină numărul de voturi necesare intrării lor în Cameră. Statistica dovedește că au fost zeci de mii de alegători, cari n'au venit în fața urnelor, de teamă. Succesul național-țărănesc a răsărit din înșelăciune, din intimidare și din abținere. Prăbușirea va urma, deci, fără întârziere. Cei înșelați se vor trezi. Cei intimidați vor prinde curaj. Cei absenți se vor înfățișa. Cu deplină încredere așteptăm ziua, când demagogia va fi înfrântă de propriile ei păcate.

Am vorbit mai sus de tovarășiile electorale ale guvernului. Fiecare legătură încheiată a însemnat o abdicare dela ideia națională.

Ajuns la cârmă printr'o acțiune de excitare a instinctelor mulțimii, d. Iuliu Maniu și-a concentrat întreaga sa ură împotriva reprezentanților celorlalte partide românești, luptându-se din răspuțeri ca niciunul să nu pătrundă în Parlament. (Nu mai pomenim aici despre desonoranta tentativă de a anula, prin tot soiul de șurubării ridicole, alegerea dlui Octavian Goga, cu care, se vede treaba, fostul legionar austriac nu ține de loc să se întâlnească la Cameră). În schimb, amabilul șef al național-tărăniștilor a dat mâna din prima zi cu evreii sioniști și a luat sub directă sa ocrotire, fără nicio necesitate aparentă, mișcarea socialistă din România, care căzuse în letargie.

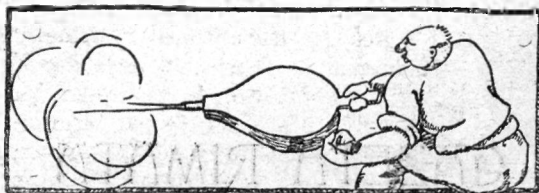
Cu greu s'ar putea justifica înaintea oamenilor de bun simț o asemenea generozitate. Mai ales, că d. Iuliu Maniu apare, în privința aceasta, ca un incurabil recidivist. La 1 Decembrie 1918, în istorica odaie a hotelului „Dacia”, președintele de mai târziu al Consiliului dirigent a inventat spre surprinderea tuturor un partid socialdemocrat român în Ardeal, — despre a cărui existență nimeni nu aflase până atunci, — oferindu-i, cu gentileța dumisale caracteristică, două locuri în guvernul provizor dela Sibiu. Așa au ajuns șefi de resort, sau, cum am zice, miniștri, tovarășii Ion Flueraș și Iosif Jumanca. Până când, într'o ședință de pomină a Marelui Sfat, d. Iuliu Maniu a băgat de seamă, foarte mirat, că într'un moment când întreaga adunare se sculase în picioare în semn de omagiu pentru regele României-înfregite, cei doi colaboratori ai săi, și adepții ai doctrinei lui Karl Marx rămăseseră încrustați în fundurile fotoliilor lor ministeriale, cu spiritul absent și cu ochii în tavan. A fost nevoie de intervenția hotărâtă a dlui Octavian Goga, care a pus lucrurile la punct în mijlocul ovațiilor Marelui Sfat, pentruca promiscuitatea cu socialistii să înceteze.

Astăzi, d. Octavian Goga nu mai e lângă dl Iuliu Maniu, ca să strice dulcea dumisale idilă cu steagul roșu. Fostul președinte al Consiliului dirigent, a cărui tenacitate în nerozie e legendară, a luat nouă socialisti chipeși, i-a deghizat în straie național-tărăniște, i-a pus pe lista cu roata, și i-a făcut deputați. De ce? Iată cecece ni se pare mai a-nevoie de priceput. *Ce interes are actualul prim-ministru al României să-și creieze în mod artificial o opoziție socialistă, când aceasta, propriile ei forte prin n'a putut să pătrundă în Parlament cu actuala lege electorală?* Nu vă trudiți să ghiciți, că nu veți reuși. Noră vom ca unbra de bănușală, pe care vom împărtăși-o dl Iuliu Maniu, astăzi cașia la 1 Decembrie 1918, se infățisează Europeană ca un om politic occidental.

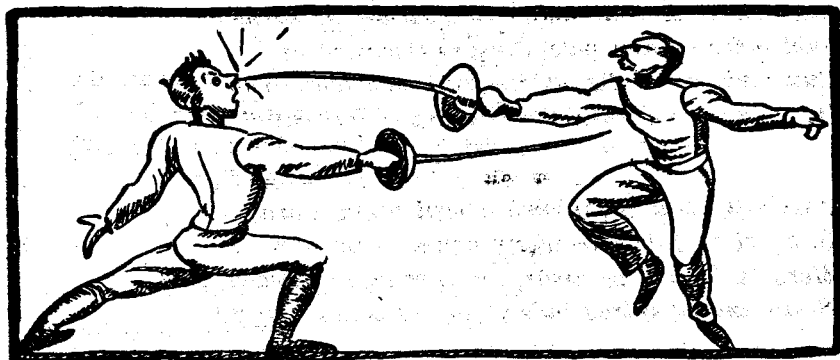
cu vederi înaintate, care nu poate concepe cum toate țările să-și aibe socialistii ei, numai România să nu-și aibe socialistii ei ... Nu i-a găsit când a venit la guvern, și i-a confecționat singur. Astfel, plutim în plin repertoriu caragialesc, ciugulim rețete de guvernare din „Scrisoarea pierdută“, asupra noastră plutește umbra lui Cațavencu. Din păcate, comedia se poate preschimba foarte ușor în dramă, fiindcă înscenarea se face pe spinarea țării!

Cât privește pe evreii sioniști, explicația e mai simplă, fiindcă târgul s'a încheiat în văzul tuturor. Emil Honigman l'a făcut pe d. Iuliu Maniu prim ministru. D. Iuliu Maniu să nu-l facă pe Emil Honigman măcar deputat?

ION BALINT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GAZETA RIMĂTĂ

Umbră lui Brauer

(La Cozia)

Ziaristul Brauer, zis Graur, dela Adevărul, a fost ales deputat de Vâlcea pe lista guvernamentală.

(Fapt istoric.)

*Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate.
Către țărnul din potrivă se întind, se prelungesc.
Și-ale Lembergului mândre generații perciunate
Pe subt zidul mănăstirii fără veste se ivesc.*

*De prin văi și de pe dealuri mii de voturi le 'mpresoară,
Inchinări umile-aduse oaspelui rătăcitor.
Iar voievozii altor vremuri de prin cripte se coboară,
Ca, smeriți, să felicite pe un nou biruitor...*

Iată ceasul plin de umbre al visărilor nocturne !
Subt lumina lunei pale, dinspre Cozia văzui
Ridicându-se, ca fumul din cuprinsul unei urne,
O fantomă de cerneală însemnată cu pistrui...

Ascultați ! Marea fantomă a ieșit puțin afară,
Și oștiri fără de număr vin acum ca un puhoi :
Merg cu talăsul pe umăr, au la brâu o călimară,
Și-au umplut întreg județul cu miros de usturoi !...

Oltule, care-ai fost martor vitejilor trecute,
Și puternice armate pe-a ta margine-ai privit,
Mulle fapte glorioase îți sunt fie cunoscute,
Cine poate fi bărbatul, care azi te-a cucerit ?

Este el, cum îl arată, în profil de vultur, nasul,
Vechiul vagabond al lumii, străbătând-o 'n lung și 'n lat ?
Ce blestem, al lui și-al nostru, în spre Vâlcea-i poartă pasul ?
E Ahasverus, sau Brauer, noul nostru deputat ? Cluj

— „Brauer !“ îmi răspunde dealul. — „Brauer !“ Oltul
repetează.

Acest nume de legendă valurile îl primesc,
Unul altuia îl spune, telegraful informează,
Și e mare bucurie în poporul românesc !...

— „Salutare, dragă Brauer !“ Ce puternic glas se-aude ?
Un bătrân se-arată 'n cale, călărind pe-un cal arab.
Iși croiește drum cu spada printre ramurile ude,
Și se 'nfige dinainte. — „Cine-i ?“ — „Mircea Basarab !“

— „In acest locaș de piatră, unde te-a adus norocul,
„Șase veacuri, fără murmur, în armura mea am stat.
„Astăzi ai venit cu roata, te gândești cum să-mi iei locul,
„Iar oltenii fi-au dat votul. Poți să șezi. Eu am plecat !...“

Neagra mantie a nopții peste dealuri se lățește...
Norii, umbre trecătoare, se adună spre apus...
Peste unde și în inimi întunericul domnește...
Tot e groază și tăcere... Mircea Basarab s'a dus...

Oltul a rămas cu Brauer... Turnurile cele nalte
Ca fantome de mari secolii pe eroii lor jelesc,
Și ale Lembergului mândre generații perciunale
Pe sub zidul mănăstirii singure se nvelesc...

Vornicul Pârvu

— Șeful reacționarilor din Râmnic.

I N S E M N Ă R I

Cu numărul de față **TARA NOASTRĂ** își incheie nouă ani de existență, privind cu eșutul împăcat căile trecutului, pe cari le-a străbătut, în apărarea unor înrădăcinate credințe, Socoțind, însă, că idea națională, pentru al cărei triumf deplin a angajat toate bătăliile sale, se găsește astăzi mai amenințată decât oricând, această revistă își pregătește transformarea într-o gazetă cotidiană, destănată să păstreze o legătură mai strânsă cu cititorii ei. Până la organizarea **TĂRII NOASTRE** zilnice, care n-are cere un scurt răgaz, **TARA NOASTRĂ** săptămânală își suspendă apariția, rugând pe vechii ei abonați să-și achite restanțele pentru a porni mai departe cu registrele în rânduială.

Împrumutul și Iuliu Maniu. — De multă vreme, d. Iuliu Maniu nu mai avusese prilejul să pertracteze. În decurs de opt ani, de când la cîrmă a vădit politica al României, înregistrează o ostilitate a cuceririi sale în morfele sefului Partidului Național-Tăranesc a intrat în vorbă cu

toată lumea, s'a inclinat politicoasă în toate părțile, au umblat cu moș-Ajunul pela toate ușile, sfârșind prin a cere puterea singur, având drept singur adăpost în Capitală cămașa d-lui Ion Mihalache, umflată ca pânza unei corăbii de vântul diferitelor curente dinspre stînga. Cărmaci fără experiență (și președinte de Consiliu fără portofoliu) d. Iuliu Maniu s'a pomenit dintr'odată lipsit de perspectiva ericării târguiei cu partidele politice din țară. În momentul de față, toate îl combat, și toate îl pîndesc fără miță, așteptînd să vadă cum va reuși neostenitul dansator al pertractărilor să joace la guvern de unul singur.

Se înțelege, că această situație neplăcută n-îl încântă cîtăș de puțin pe d. Iuliu Maniu. Delicatul nostru adversar, văduvit de cea mai scumpă înțelepciune a sa, ține să se mire că o mireasa parasită în zilele noastre, București și Bădăcini, da

declarații la gazetă, acordă audiențe la ora 6 dimineata, redus la penibila necesitate de a pertracta, în elegantul vagon-salon, cu sine însuși.

O rază de speranță s'a strecurat, totuși, zilele trecute, pe sub storul de mătase al compartimentului unde dormise, ca pe roate, întreaga noapte. Trezindu-se în gara Cluj într'o Sâmbătă de dimineată, d. Iuliu Maniu a găsit pe masa de noapte, lângă bucata de slănină a dejunului său matinal, un număr mai vechi din ziarul *Adevărul*, pe care actualul barcagiu al destinelor românești nu-l citise. Din întâmplare, privirile sale iscoditoare de evlavios lector al presei cu pistrii din strada Sărindar, căzură asupra celebrelor declarații ale d-lui Mihai Popovici, eruditul nostru ministru de Finanțe, prin care acesta dădea de veste țării, că are cinci oferte de împrumut în buzunar. Insfârșit, va avea cu cine să pertracteze...

Iată-l, deci, pe șeful partidului național-țărănist în elementul său. Un singur lucru îl cam îngrijorează. Bancherii străini nu prea știu românește, iar d. Iuliu Maniu, din nenorocire (când nu e d. Ion Lugujanu de față) nicio limbă europeană. Dar ce-are a face? Cu cât te înțelegi mai greu cu persoana pertractoare, cu atât durează mai mult pertractările. Ce plăcere, ce bucurie, ce deliciu! Guvernul se bucură de încrederea Regentei, guvernul mai e, pe de-asupra, și popular, cine-l poate împiedica să se așeze la taifas asupra împrumutului? Când negocierile celor cinci oferte din buzunarul d-lui Mihail Popovici s'or termina, mai rămâne Societatea Naționaliștilor: când s'o strica morisca și acolo va veni la rând d. Schopkez dela Marmorosch-Blank, pravoslavnicul senator de Târnava-Mare, iar când va adormi și d. Schopkez pe una din băncile Maturului Corp, ultimul refugiu va fi la banca „Patria” din Blaj, de unde se împrumută și d. Iuliu Maniu...

Fiindcă voim să încheiem această notiță într'o atmosferă trahda-

firie, nu mai întrebăm: ce va zice contribuabilul român? Câtă vreme, guvernul d-lui Iuliu Maniu se găsea în fața unei singure oferte, tot mai erau oare cari nădejdi că împrumutul se va încheia. Dar cu cinci? Prudentul președinte al Consiliului (fără portofoliu) nu se va decide niciodată pe care s'o accepte!...

Candidaturi independente. — Un număr oarecare de ziaristi din așa numita presă independentă au candidat în actualele alegeri pe listele guvernului. Vom spune, dela început, că în majoritatea lor acești gazetari-deputați nu sunt români. Nu sunt români, fiindcă, la rândul ei, așa numita presă independentă nu e nici ea românească. Unii descind de-a dreptul din patria lui Venizelos, alții din mahalalele Lembergului, câțiva aparțin, prin pigmentul fetei și prin pitorescul vocabularului, rătăcitorului popor cântat de Budai-Deleanu. Candidaturile lor n'au fost, adeseori, tocmai bine plasate. Ce a căutat, de pildă, d. Gr. Graur (Mendel Brauer) să ceară voturile curat olteneste ale țăranilor din iudetul Vâlcei? Cum i-a trăznit prin cap d-lui E. D. Fagure (Emil Deja Honigman) să se prezinte în fața alegătorilor din Capitală? Cu toate acestea, grație popularității desfrânate a actualilor cărmuitori, toți domni de mai sus au fost proclamați reprezentanți ai națiunii, fără ca să-i trăznească prin cap cuiva să ceară invalidarea lor fiindcă n'ar aparține, în realitate, partidului național-țărănesc!... De vreme ce d. Iuliu Maniu le-a atârnat de gât zgarda magicului său semn electoral, nicio controversă nu mai încapă această privință.

Totus, fericirii corifei ai rotațiilor din strada Sărindar se lea-pădă de propriul lor stăpân, rățoindu-se (de ochii lumii), că au fost și rămân gazetari și deputați... independenți. Presimțând cu inteligență epidermei riscul de a apărea în fața opiniei publice ca mame-luci guvernamentali la ordinele petrolifere ale d-lui Eduard Mirto,

sireții confrăți își umplu coloanele cu pledoarii de felul acesteia: — „Nu e adevărat că suntem guvernămăntali! Noi am fost puși pe liste fără nicio obligație, ca o răsplată pentru ajutorul dat partidului național-tărănesc în opoziție. Ne păstăm, însă, întreaga noastră libertate de acțiune ca să criticăm faptele guvernului, când guvernul, Doamne ferește! o începe să greșească...”

Retinem din această tiradă pentru galerie o singură mărturisire adevărată. Venirea la putere a național-tărăniștilor a fost ușurată de campania fără scrupul și fără rușine a unor ziare de scandal, scrise în cea mai mare parte de străini suspecti, ale căror polițe au ajuns la scadență în momentul când d. Iuliu Maniu a coborât treptele Palatului cu mult râvnitul decret în buzunar... Restul e farsă și înșelătorie. Soarecii, cari rod acum cu voluptate din frumosul cascadeal al succesului în alegeri, își iau din vreme măsurile de prevedere, pentru a scăpa de inec înainte de naufragiul sigul al corăbiei.

— „Noi național-tărăniști? S'avem iertare! Noi suntem independenți, noi ne păstrăm dreptul de a critica. Noi nu suntem solidari cu greșelile guvernului. Vă scufundați? Salutare!”

Iată limbajul, pe care-l vor ținea azi-măine, îndrumătorii de opinie publică cu nume de împrumut, pe care d. Iuliu Maniu i-a scos din urnă la Râmnic, la Ilfov, la Prahova, la Dorohoi, dându-le ceea ce niciodată n'au cutezat să viseze sub guvernarea partidelor românești: un bilet de liberă intrare prin usa din față a Camerei! Iată ce vor spune, când vor simți că scade tirajul, și că a intrat apă în barca popularității.

„Ii prevenim din vreme, că acest cântec nu va mai găsi ascultători. Solidaritatea, de care dumnealor se tem, există. Așa numita presă independentă, prin atitudinea sa din ultimii ani, prin frenezia cu care a cerut aducerea la cârma țării, a partidului național-tărănesc, prin profitul pe care-l trage astăzi din

zgomotoasa sa biruință, și-a legat iremediabil soarta de aceea a guvernului actual. E o înregimentare, pe care nu vom înșepta s'o subliniem cât mai des, ca să se știe cine sunt complicii, sau poate chiar autorii morali, ai zăpăcelii de astăzi.

N'avem nicio îndoială, că desmeticirea are să urmeze repede. Nu voim, însă, ca cei mai antipatici profitori ai demagogiei, în ceasul răfuelei, să se pună la adăpost în dosul unei firme înșelătoare, susținând cu țarie, că n'au mâncat niciodată usturoi național-tărănist, deci nici gura nu-le miroase a descompunere... Ceeace voim, e ca regimul de capitulare în fața curentelor antinaționale al dlui Iuliu Maniu să se prăbușească deodată cu toți trâmbițașii, cari i-au pregătit izbânda și au încasat contravaloarea serviciilor aduse.

Să ardă și șoarecii, când s'o sfunda corabia!

Groză prefăcută. — Abia s'a instalat la putere partidul național-tărănist, și au început, ca împinse de un tainic resort, agitațiile comuniste în țara întreagă. Psihologiceste, această frământare se explică. Agenții ideii bolșevice în România și-au închipuit, că au sosit vremuri mai bune pentru propaganda lor, din moment ce frânela guvernării au încăput pe mâna a celor, cari le-au sărit în ajutor la toate procesele lor de până acum.

Vă aduceți aminte, cu câtă amabilitate s'a grăbit să vină la Cluj d. Al. Vaida, ca să declare, că doctrina răposatului Lenin nu i se pare primejdiașă, și că adepții comunismului sunt niste inocenți vizionari, pe cari justiția militară ar face bine să nu-i mai deranjeze din visarea lor contemplativă. Ba unul dintre frunțașii clujești ai partidului, astăzi deputat ales la loc de cinste pe lista guvernamentală dela Cameră, a mărturisit pe șleau, că, în mod teoretic, și dumnealui e comunist...

Incunjuțați de aceste simpatii ale actualilor guvernanti, combatanții revoluției sociale s'au pus pe lucru. Au început să tipărească manifes-

te incendiare, fiindcă cenzura a fost desființată. Au organizat manifestații de stradă, fiindcă starea de asediu a fost ridicată. Au strigat: „Jos armata!”, fiindcă astăzi ne cărmuește democrația. Rezultatul acestei campanii s'a văzut zilele trecute la București, unde puțin a lipsit, ca ciocnirea dintre manifestanți și agenții forței publice să devină sângeroasă.

Guvernul a observat, însă, fără multă bătaie de cap, că a alunecat pe un povârniș primejdios, și într'unul din ultimile consilii de miniștri s'a discutat cu îngrijorare asupra măsurile, cari vor trebui să fie luate împotriva mișcărilor extremiste. Toată lumea a înțeles situația delicată în care se găsește astăzi partidul național-țărănesc, care, după o imprudentă cochetărie de opoziție cu elementele subversive, se vede silit acum, când poartă răspunderea menținerii ordinii, să întoarcă foaia și să vorbească aspru. E pedeapsa inevitabilă a cărdășei de ieri. Numai anumita presă din strada Sărindar nu se arată mulțumită de noua atitudine a protejaților săi din fruntea trebilor țării. În ziarul *Adevărul*, d. Kalman Blumenfeld protestează cu tărie împotriva alarmei guvernamentale, susținând că nu există în România niciun fel de pericol comunist, și că totul se reduce la o groază prefăcută.

Va să zică, frații noștri dela gazetele independente au și început să fie nemulțumiți cu purtarea d-lui Iuliu Maniu! Ei au luptat, până acum, pentru aducerea la cărmă a partidului național-țărănesc, dar astăzi, când această fericire a căzut pe spinarea țării, câștigul li se pare prea puțin apreciable, și trec mai departe în urmărirea intenției lor de a impune politicii românești o orientare spre extrema stângă.

În scurtă vreme, partidul național-țărănesc o să li se pară o meschină unca a oligarhiei, care nu lasă să se desvolte în libertate mișcarea nevinovată și generoasă a bolșevismului român. În ziua aceea, d. Iuliu Maniu va înțelege, că n'a

servit decât de instrument intermediar pentru executarea deplină a unor planuri ceva mai complicate, pe cari nu le-a putut surprinde slaba dumisale perspicacitate.

Numai să nu fie atunci prea târziu...

Să neutralizăm președintele. —

Ciudate aspecte dă așa zisa acțiune de moralizare a partidului național-țărănesc, în toate domeniile. Orice tentativă făcută în acest sens tradează o cumplită dorință de a face ceacele el însuși susține că nu trebuie făcut. Iată de exemplu, partidul național-țărănesc se ridică împotriva politicianizării administrației, și cel dintâi lucru este să-și numiască partizanii în posturi cari, prin uz și prin lege, sunt puse deoparte de amestecul direct al partidelor.

Aceeași nepotolită pornire o des-cifrăm în atitudinea partidului național-țărănesc față de *Astra*. E o veche rancună în acest partid contra bătrânei „Asociațiuni” de când d. Vasile Goldiș a fost ales președinte al ei, și mai ales de când d-sa nu mai face politică alătura de d. Iuliu Maniu.

Împotriva președintelui *Astrei* s'a pornit o acțiune fățișă de răsturnare, care a ratat la fiecare adunare generală, dar care a înăsprit raporturile și a născut în jurul *Asociațiunii* o stare de spirit potrivnică scopurilor ei.

Aceleași lucruri s'au repetat acum de curând. Cu prilejul recentei adunări, partidul național-țărănesc a încercat un ultim și desperat atac. D. dr. Valer Moldovan, care nu știm pentru ce merite culturale e membru în comitetul central, a publicat un articol în *Patria*, în care, având aerul că urmărește salvarea *Astrei* de politicianism cere ca pe viitor președintele și secretarul general al *Astrei* „să nu se recruteze din bărbații cari au avut sau au un rol expus în politica militantă”. Sau dacă totuși acest deziderat nu se va putea realiza, să li se ceară acestora o declarație formală că „renunță la ori-

ce ambiții politice și la orice manifestări impuse omului politic", deoarece „postul înalt de președinte al Asociației este și trebuie să fie incompatibil cu politica militantă”.

Cu alte cuvinte se cere nici mai mult, nici mai puțin, decât castrarea personalității președintelui. Și de ce? Fiindcă actualul președinte nu este membru al partidului național-tărănist, fiindcă a fost ministru în cabinetul Averescu și fiindcă merge la întruniri publice unde nu se strigă „afară cu regătenii”. În întreg articolul d-lui dr. Valer Moldovan zadarnic căutăm o singură dovadă că d. Vasile Goldiș, făcând politica pe care o face, a îndepărtat *Astra* dela scopurile ei. Totuși d-sa cere să se „salveze *Astra*” de politicianismul care astăzi nu există acolo, pentru a face loc celui alt politicianism, al partidului național-tărănist, care nu poate concepe existența niciunei instituții fără influența lui directă, cel puțin aici, în Ardeal.

Dacă sentimentele dlui dr. Valer Moldovan ar fi fost curate față de *Astra*, d-sa ni-ar fi dat și soluții. Suntem convinși că d. Vasile Goldiș, dovedit că face politicianism, s'ar fi dat bucuroși deoparte în fața unei popularități egale, vrednică să-l locuiască la prezidenția *Astrei*. Cine este această personalitate, d-le dr. Valer Moldovan? Până atunci însă, d. Vasile Goldiș neconsimțând la operația nefirească, pe care o inițiați, rămâne la *Astra* și așteaptă din partea membrilor ei — cu sau fără titluri valabile în comitetul central — mai puțină râvnă de partid și mai multă și sinceră dragoste pentru scopurile ei culturale.

Tot victimele sunt de vină! — Presa „independentă”, care a candidat pe listele guvernului numai pentru faptul că țara nu se poate lipsi de servicii ziaristului Emil Honigman zis Fagure și ale actorului Zendrovits, zis Țăranu, a avut destulă grijă să înăbușe ecoul tuturor actelor de teroare săvârșite de bandele partidului național-tărănist în recente alegeri. Guvernul

e astfel mândru, că „cele dintâi alegeri libere în România Mare s'au efectuat în deplină ordine”. În schimb aceleași ziare „independente” s'au grăbit să dea o largă publicitate „atacului banditesc dela Mîhălești”, unde se vede că bandele național-tărăniste, în minoritate, au cam fost stălcite.

Procedul face cinste regimului de mîncinoasă și falsă reformă de astăzi. Nu vom insista însă prea mult asupra lui, pentru că cei cari mint astăzi țara și se mint pe ei își vor lua răsplata pe acolo pe unde păcătuiesc, mai curând decât se crede. Ceeace voim să semnalăm aici, e fătărnicia ridicolă a acestor oameni, cari la adăpostul popularității lor subrede își inchiuiesc că le este îngăduită orice atitudine. Printr'o înțelegere lesne de explicat, ziarele „independente” și cele oficioase „încearcă să arunce vina asupra victimelor în cazurile de prea gognată agresivitate național-tărănistă. *Patria*, cu specifica ei prostie martalogească, susține că acolo unde oamenii opoziției au fost snopiți în bătaie, aceștia au provocat. Cu alte cuvinte, victimele s'au băgat deasila în bătele „cetățenilor revoltați”. Iar un ziar din Capitală, care își ține anevoie cumpăna „independenții” sale suspecte, scuză actele de agresivitate ale bandelor național-tărăniste, condamnând amestecul proștilor în politică. Atitudinea *Patriei* nu ne miră. Ziarul acesta făcut de proști pentru proști își poate permite luxul oricărei nerozii. De ce n'ar susține, deci, că părintele protopop Dăianu și cu d. Octavian Prie s'au dus a-nume la Jimbor să provoace „poporul revoltat”? Cele două victime ale alegerilor libere, cari au fost jefuite banditește în cercul electoral al d-lui Emil Hațieganu, n'aveau altceva mai bun de făcut în ziua de 12 Decembrie decât să încerce intelectualitatea argumentelor național-tărăniste? Dar, oricât de absurd poate fi șiretul organ național-tărănist dela Cluj, ne surprinde echilibristica „independentului” ziar bucureștean, care caută un argument în batjocura adresată

venerabilul arhiepiscop, d. Filaret Mustea, dela Caransebeș și în condamnabila tentativă de asasinat săvârșită contra d-lui Elie Dăianu, protopopul Clujului, pentru a dovedi că preotul trebuie să rămână la Biserică. Autorul articolului, care cochetează cu partidul național-tărănist, nu ignorează, desigur, că o anumită biserică din Ardeal face o anumită politică. S'a ridicat oare vreodată împotriva îndemnurilor lumești făcute de preoții național-tărăniști ai bisericii unite? A tras vreodată concluzii, ca cele de acum, din activitatea extra-bisericească a acestora? Desigur, niciun preot unit, făcând politică național-tărănistă n'a fost bătut; dar nu e mai puțin adevărat, că niciun guvern n'a pus bande de bătauși să atace orbește pe oricine face altă politică, fie preot unit sau ortodox, fie mirean. Preoții au făcut totdeauna politică și e firesc să facă, oricât s'ar căuta argumente contra acestui fapt. Și nici nu credem că e chiar așa de condamnată această indeletnicire, care presupune o întrecere spirituală de idei și soluții. Din nefericire, tocmai cei ce sunt simpatia ziarului bucureștean independent, au coborât politica la exerciții josnice, și de aceea premisa teoriei ce face e falsă, din toate punctele de vedere.

Desnădejdea voinicșilor. — Zia-rul *Adevărul*, care se știe că e în strânsă legătură cu guvernul, discutând contestația făcută la comisia centrală electorală contra alegerii d-lui Octavian Goga la Ialomița, contestație respinsă ca nefondată, face apel la textul art. 102 din legea electorală, care dă dreptul Adunării să rectifice erorile de calcul la atribuirea mandatorilor, și anunță că pe baza acestui articol se va cere invalidarea d-lui Octavian Goga. Nu știm dacă *Adevărul* face această afirmație în urma unei sugestii din sânul guvernului. E însă vrednic de toată atenția raționamentul „independentului” confrate bucureștean, pentru că el trădează o dorință, care poate fi și a *Adevărului* și a guvernului în același timp.

„Iată ce spune *Adevărul* :

„Pe baza acestui articol (102. N. R.), se va cere și Camerei invaliditatea, care, dacă s'ar admite, n'ar însemna o pierdere de un mandat pentru blocul Averescu-Iorga, ci atribuirea mandatului d-lui Goga unui alt cap de listă, din alt județ, și anume i-ar veni rândul d-lui N. Iorga la Ilfov, care, dacă ar opta pentru alt județ, ar lăsa acest loc d-lui Gr. Trancu-Iași”.

Urmăriți firul acestei logice speciale. Deși comisiunea centrală electorală, compusă din magistrați superiori, a respis contestația d-lor I. Periețeanu și Pompiliu Ioanițescu, Camera — susține *Adevărul* — va putea să invalideze pe d. Octavian Goga pentru motivul stupid că lista dela Ialomița n'a fost pusă în numele partidului Iorga-Averescu, ci numai în numele partidului poporului. Aceasta pe baza articolului 102.

Guvernul răsufflă ușurat, și de pe acum *Adevărul* e vesel: D. Octavian Goga nu va intra în Camera, în care strălucesc valori ca d-nii Emil zis Fagure, Ionel zis Țăranu și alte personalități de același calibru ale vieții publice.

Isteața combinație are un mic defect. Cei ce au ticluit-o nu ne lămuresc ce se întâmplă cu voturile obținute de d. Octavian Goga la Ialomița, sau se fac a uita. Voturile acestea, obținute cu semnul general al cartelului se pare că rămân bune în masa electorală obținută de cartelul partidului poporului cu partidul național; deci ele nu sunt bune numai la Ialomița, unde a fost declarat ales d. Octavian Goga. Și dacă sunt bune pentru masa electorală — și sunt, pentru că *Adevărul* declară că mandatul nu se pierde — logic ar fi să înceteze orice cazuistică în jurul acestei chestiuni, deplin soluționată de comisia centrală electorală. Așa ar fi să fie, dacă perspectiva întâlnirii dela Cameră n'ar înspăimânta deopotrivă și pe cei dela *Adevărul*, și pe cei ce se adună în consiliu sub președinția d-lui Iuliu Maniu...